

IOSUD – UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI

Școala doctorală de Științe Socio-Umane

TEZĂ DE DOCTORAT

Rezumat

SCRIITURA MAGDEI ISANOS – REPERE

TEMATICE ȘI MONOGRAFICE

Doctorand,

COZMA ALINA-LILIANA (BLĂNARIU-COZMA)

Conducător științific,

PROF. UNIV. DR. HABIL. NICOLETA IFRIM

Seria U 2: Filologie – Română nr. 39

GALAȚI

2024

IOSUD – UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI

Școala doctorală de Științe Socio-Umane

TEZĂ DE DOCTORAT

Rezumat

Scriitura Magdei Isanos – repere tematice și monografice

Doctorand,

COZMA ALINA-LILIANA (BLĂNARIU-COZMA)

Președinte,

Prof. univ. Dr. Eugenia-Simona ANTOFI

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Conducător științific,

Prof. univ. dr. habil. Nicoleta IFRIM

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Referenți științifici,

Prof. univ. dr. Vasile SPIRIDON

Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău

Prof. univ. dr. habil. Aliona GRATI

**Universitatea de Stat din Moldova, Republica
Moldova**

Conf. univ. dr. Iuliana-Petronela BARNA

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Seria U 2: Filologie – Română nr. 39

GALAȚI

2024

Cuprins

Introducere	8
Introduction.....	11
Argument. Repere metodologice. Premise și trepte ale cercetării	14
Capitolul I. Direcții și tendințe literare în scriitura Magdei Isanos. Interferențe tematice și modele creatoare	24
I.1. Permanențe ale modernismului interbelic în opera Magdei Isanos	24
I.2. Interferențe și asimilări creatoare – „dialogul” ideilor literare în creația Magdei Isanos.....	34
I.2.1. Magda Isanos și modelul romantismului eminescian	35
I.2.2. Magda Isanos și modelul simbolismului bacovian	40
I.2.3. Magda Isanos și modelul arghezian	43
I.2.4. Magda Isanos și modelul expresionist blagian	47
I.2.5. Magda Isanos și modelul liric barbian	51
I.2.6. Magda Isanos și „reșezările” lirice ale mesianismului	53
I.2.7. Magda Isanos și lirica altor poeți contemporani – deosebiri și similitudini de viziune creatoare.....	55
I.3. Concluzii parțiale.....	62
Capitolul II. Scriitura Magdei Isanos în „oglinzile” criticii – o diacronie a receptării.....	64
II.1. Perspective ale receptării înainte de anul 1989	64
II.2. Perspective ale receptării după anul 1989.....	118
II.3. Concluzii parțiale	144
Capitolul III. Structuri tematice și semnificații în scriitura Magdei Isanos. O viziune monografică	146
III.1. Scurt excurs biografic	146
III.2. De la „biografia empirică” la „biografia creatoare”	168
III.3. Aspecte ale debutului literar al Magdei Isanos în literatura perioadei	186
III.3.1. Debutul în poezie	186
III.3.2. Debutul în proză.....	191
III.3.3. Debutul în dramaturgie.....	196
III. 4. Repere tematice și rețele semnificante recurente. Ipostaze ale profilului creator al Magdei Isanos.....	196
III. 4.1. Structuri tematice dominante în discursul liric	196
III. 4. 2. Strategii narative și recurențe tematice în proza scurtă.....	290

III. 4. 3. Specificul discursului publicistic	301
III. 4. 4. Constante tematice în discursul dramatic - <i>Focurile</i>	305
III. 4.5. De la profilul creator al Magdei Isanos la „mitul personal”	307
III. 4.6. Concluzii parțiale	316
Concluzii generale	318
Index de autori citați	325
Bibliografie	336
Listă de lucrări prezentate și publicate.....	355

Scritura Magdei Isanos – Repere tematice și monografice

Rezumat

Cuvinte-cheie: *Magda Isanos, modernism, biografie, autor, război, moarte, lirică, epic, dramatic, fantastic, empirism, exegeză, sugestie, psihanaliză, creuzet, simbol, sensibilitate.*

Literatura este, mai întâi de toate, o proiecție a viziunii creatorului, a modului său de a gândi, camuflându-și concepțiile în spatele măștilor lirice, epice, dramatice, după caz: „Poezia, ca și proza (...) reprezintă în primul rând și mai ales un anumit mod de gândire și de cunoaștere.”¹ Magda Isanos este în primul rând poetă, însă puținele scrieri aparținând genului epic și unicul text dramatic ne determină, cel puțin, să încercăm a o plasa pe aceasta și în spațiul narativ și în cel teatral, deși teza este centrată cu predilecție asupra analizei textelor sale lirice, care ocupă mare parte din operă. Atât concepția sa poetică, tipologia personajelor pe care le creionează, cât și tematica pe care o abordează dezvăluie, pe lângă universuri ficționale captivante, o parte a personalității autoarei și a contextului socio-cultural în care aceasta a trăit. Nu confundăm creatorul unei opere cu instanțele ficționale, nu le suprapunem, însă nici nu putem exclude, într-o lucrare amplă, de tipul acesta, autorul de ființele imaginare pe care le creează, căci, la urma urmei, punctul de plecare al oricărei creații artistice îl reprezintă realitatea. Împărtășind opinia lui Radu Vancu, care afirmă „N-am crezut niciodată în separația dintre <<eul biografic>> și <<eul artistic>>”², considerăm că există o legătură între eul biografic al Magdei Isanos și cel artistic, oglindit în entitatea eului liric, a cărei justificare o vom prezenta odată cu descrierea și explicarea metodelor critice utilizate.

În urma cercetării de specialitate, demersul analitic al tezei pornește de la opinia criticului Eugen Simion, potrivit căreia „sub o formă sau alta, autorul revine în text, că între omul care scrie și omul care trăiește nu-i chiar o prăpastie de netrecut, că strălucirea operei nu ne vindecă de dorința de a ști ceva despre autorul care a scris-o.”³ Considerăm, așadar, că cititorul care pătrunde în universul liric al Magdei Isanos (și nu numai) se întrebă, cu siguranță, de ce thanatosul este transpus în numeroase pagini semnate de către aceasta, având în vedere vârsta fragedă a creatoarei, pentru ca, apoi, lectorul să constate o resemnare a eului poetic în fața morții, o acceptare „nefiresc” de firească. Astfel, se îndreaptă către biografia

¹ Aleksandr Afanasievici Potebnea, *Note asupra teoriei literaturii*, Editura Univers, București, 1983, p. 97, *apud* Viktor B. Șklovski, *Școala formală și structuralismul. Artă ca procedeu*, în Oana Fotache, Anca Băicoianu, *Teoria literaturii – Orientări în teoria și critica literară contemporană*, Editura Universității din București, București, 2005, p. 365.

² Radu Vancu, *Biografism, Confesiune, individualitate. Poezia între psihocritică și sociopoetică*, în *Transilvania 3/2014*, disponibil la adresa https://grants.ulbsibiu.ro/wsa/data/III.6_Vancu_Transilvania_3_2014.pdf (articol accesat în data de 11.10.2023).

³ Eugen Simion, *Cuvânt înainte la Întoarcerea autorului*, Editura Minerva, 1993, București, p. 1.

autoarei, reușind să realizeze diferite conexiuni între creațiile acesteia și planul existenței empirice. A nu se înțelege faptul că teza abordează reducționist opera autoarei în funcție de viața ei, căci literatura nu reprezintă un puzzle în care pot fi așezate, perfect, piesele decupate din realitate, ci că este vizată înțelegerea modului în care destinul i-a influențat perspectiva poetică și felul în care arta literară a facilitat strategii de autodefinire a Sinelui; se are în vedere faptul că, în vreme ce scrie, creatorul pătrunde tot mai mult în el însuși, Eugen Simion evidențiind „relația dintre operă și creatorul care <<se descoperă>> pe sine pe măsură ce scrie”⁴. Astfel, „viața unui creator (nu neapărat biografia <<eului superficial>> de care vorbește Proust) interesează în sine ca o aventură a spiritului, ca o cronologie a unui destin excepțional.”⁵, cititorul dorind să înțeleagă evocarea camuflată ficțional a anumitor ființe, a anumitor evenimente, motivația dorinței instanței lirice de a se (re)integra în univers prin spațiul poetic. Creația literară nu aparține doar autorului ei, ci, odată cu deschiderea primei pagini a cărții și cu citirea primei vocabule, și lectorului, care devine coparticipant la actul de creație, datorită semnificațiilor pe care le acordă textelor, în absența unui cititor neputându-se discuta despre o operă literară valoroasă estetic. Odată absorbiți de conținutul textual, „opera provoacă în noi, repet, curiozitatea de a cunoaște câte ceva despre destinul care se află în spatele ei”⁶, afirmația citată fiind sustenabilă dacă se are în vedere, de pildă, justificarea tipului de discurs din volumul *Cântarea munților*. Neștiind nimic despre poeta Magda Isanos, cititorul se întreabă, în urma lecturii volumului de poezii menționat, de unde se revarsă atâta dragoste de oameni și atâta sete de adevăr, de pace, ambele reunite sub îndemnul la luptă. Făcând o scurtă călătorie în biografia autoarei, acesta descoperă că poeta a trăit drama celui de-Al Doilea Război Mondial, fiind nevoită să stea departe de soțul său, impunându-i-se să emigreze, cunoscând suferințele celor din jur, auzind subiectele pe care aceștia le discută când se întâlnesc, pe fondul întregului context conturat luând naștere, de exemplu, poezia mesianică și, dată fiind situația, apare întrebarea: „cât de adâncă, reală, cât de verosimilă este despărțirea dintre cele două <<euri>> ale autorului?”⁷.

Prezenta cercetare se dorește a fi o investigație a universului poetic al Magdei Isanos pentru a stabili dacă și în ce proporții biograficul se insinuează printre rândurile scrise de autoare, lectorul explorând conținutul tuturor textelor semnate de Magda Isanos și mergând progresiv de la receptarea comprehensivă la interpretarea textuală aplicată.

⁴ *Ibidem*, p. 3.

⁵ *Ibidem*, p. 4.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 5.

Literatura, îndeosebi poezia, se naște din emoție, stare caracteristică poetului, pe care acesta o transpune ulterior în creațiile sale, păstrând verticalitatea flăcării emoției sau schimbându-i traiectoria, în funcție de (re)descoperirea sa în momentul creării. Cu alte cuvinte, „viața sufletească a poetului se definește în general prin hiperemotivitate, în înțelesul psihologic și chiar clinic al cuvântului”⁸. Poetul devine un magician desprins din realitatea imediată, pe care o transfigurează creator: „reprezintă poetul o conștiință dotată în adevăr cu puteri de cunoaștere și identificare cu realitatea exterioară, cosmică și psiho-socială”⁹. Nu se poate face abstracție de raportarea creației unui autor la emoțiile și sentimentele trăite în urma receptării propriei realități, întrucât creația poetică reprezintă, din punctul nostru de vedere, metamorfoza creatoare a unei realități existențiale imediate: „aderența la realitățile exterioare și cunoașterea proprie sunt, la oamenii comuni, adesea estompate, umbrite. Omul obișnuit nu ajunge la o apropiere și o cunoaștere a realităților originare, din care s-a desprins. Viața cotidiană îl absoarbe, iar automatismele îl limitează. El a pierdut, în bună parte, contactul spiritual, de adâncime, cu lumea. Poetul însă, ființă vibratilă, restabilește prin întregul personalității sale, contactul cu viața universală; simțirea poetului devine o antenă, un mijloc de captare a zonelor adânci ale lumii, prin stabilirea de corespondențe și analogii între realitate și propriul eu. Față de restul semenilor săi, poetul reprezintă o plus-conștiință. Poetul este, pentru semenii săi, un deschizător de drumuri, deopotrivă prin cunoaștere și îndemn la acțiune.”¹⁰. Știind că moartea îi este aproape, Magda Isanos caută să descifreze caracterul ascuns al lucrurilor, poeta fiind preocupată, în realitatea sa, de literatură, scriind chiar cu ultimele-i puteri, până aproape de momentul final, ceea ce îi potențează trăsăturile de artist care depășește granițele realității cunoscute, reușind, până la urmă, să dezvăluie cititorului esența lucrurilor. Prin raportare la biografia personală, însăși cunoașterea faptului că timpul nu este de partea ei și că nisipul din clepsidra vieții sale se scurge precipitat o determină pe Magda Isanos să își dorească să înțeleagă lumea la toate nivelurile ei, expunând-o, apoi, în poezie. Cu siguranță, dacă poeta nu ar fi fost conștientă de traseul său existențial, mare parte din scrierile sale s-ar fi concentrat asupra altei tematici, iar versurile făurite de aceasta nu ar mai fi constituit răspunsuri ale unor întrebări profunde.

Astfel, Magda Isanos devine „un vizionar, care ne aducea nouă, celorlalți oameni, o presimțire dintr-o lume pentru noi în parte închisă, dintr-o zonă de realitate permanentă, unde

⁸ Ion Biberi, *Poet și poezie*, în *Poeți și critici despre poezie*, Ediție îngrijită și prefăcută de Adriana Mătescu, 1972, București, p. 167.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 168.

noțiunea de succesiune temporală este abolită”¹¹. În consecință, creatorul este „și un reprezentant al culturii în care a apărut, al vieții sociale în care s-a format.”¹².

Având ca element de referință opera poetică, fără a face totuși abstracție de textele literare epice și de cel destinat punerii în scenă, în care se resimt totuși unde ale personalității Magdei Isanos, idei de ale autoarei transpuse în replicile personajelor, „nimeni nu poate nega că dintre toate genurile literare poezia lirică este cea mai subiectivă, adică în ea apare sentimentul mai nemijlocit”¹³. De aceea, „o operă lirică este, înainte de toate, manifestarea, sub forma sensibilă a limbajului, a unui *sens* întrevăzut și elaborat în necunoscutul care se deschide în interioritatea eului creator.”¹⁴. Altfel spus, textul liric devine, fără doar și poate, textul eului care comunică și se comunică. Liviu Rusu consideră că „artist cu desăvârșire este acela în sufletul căruia glasul eului original, adică al profunzimilor, a reușit să copleșească glasul eului derivat, adică al straturilor superficiale.”¹⁵. Totuși, în poezie, eul biografic există în proporții reduse, căci poetul, deși are propria viziune asupra unor lucruri, o transformă în spațiul artistic, voluntar sau nu. Cu alte cuvinte, se resimt în poezia Magdei Isanos amprente ale stilului său, ale personalității sale, însă aceasta nu se dezgolește, în poezie, de întregul sine, ci numai presară printre vocabule frânturi din mentalitatea sa, căci scopul poeziei sale și a întregii creații nu este de a radiografia realitatea întocmai, ci de a porni de la anumite elemente din realitate, pe care le înveșmântează cu straie artistice, dându-i prilejul lectorului să „dezbrace” cuvintele de formă, pentru a putea cunoaște semnificațiile propuse și pentru a le putea chiar resemantiza. Se observă, de pildă, recurența thanatosului în majoritatea versurilor poetei, în fața acestuia, eul artistic afișând la început o atitudine temătoare, pentru ca ulterior să accepte cu seninătate prezența acestuia, ba chiar să găsească un sens al fenomenului morții: metempsihoza. Magda Isanos pornește așadar în demersul creativ de la o temă care o obsedează în propria-i realitate, moartea, însă în niciuna dintre poeziile sale nu este sesizabil, de pildă, un eu poetic care să renunțe voluntar la viață așa cum amenințase, de cel puțin două ori, poeta. Acesta este doar un exemplu care justifică faptul că actualul demers de cercetare nu optează pentru ideea suprapunerii operei cu biografia empirică, interesându-ne, din spațiul biografic, doar anumite trăsături morale distincte ale autoarei și anumite evenimente majore care explică abordarea diverselor teme, adoptarea unui anumit tip de scriitură, creionarea unor personaje bizare ori a unui eu liric așa cum îl dezvăluie textele

¹¹ *Ibidem*, p. 169.

¹² *Ibidem*.

¹³ Liviu Rusu, *Estetica poeziei lirice*, Editura pentru Literatură, București, 1969, p. 88.

¹⁴ *Ibidem*, p. 90.

¹⁵ *Ibidem*, p. 91.

Magdei Isanos. Trebuie subliniat, aşadar, faptul că „poezia lirică este prin excelenţă o poezie a eului, în care trebuie să domine eul poetic şi nu cel empiric, simţirea cu caracter universal, ieşită din marile profunziuni, şi nu individual, ieşită din impresii de suprafaţă.”¹⁶.

Se poate intui că, plecând de la teama provocată de conştientizarea fenomenului ineluctabil, artista Magda Isanos îşi depăşeşte aceste emoţii, reuşind să le estompeze prin creaţiile sale şi oferind, înainte de toate, un model existenţial, neştiind niciodată când soseşte clipa „despărţirii de lume”. Retrăgându-se în „insula” sa, poeta nu rămâne limitată la nivelul superficial al trăirilor, ci urcă următoarele trepte ale cunoaşterii, ajungând să găsească originea fiinţei umane şi a ceea ce i se întâmplă, dovedind că „poet liric cu adevărat nu este acela care se complace în elucubraţia stărilor sale sentimentale, ci cel care reuşeşte să străbată dincolo de aceste stări într-o lume mai pură şi mai unitară, unde prin accente impersonale găseşte accentul cu pulsaţia lumii obiective.”¹⁷. Poeta optează pentru identificarea simbolică centrată în jurul elementelor vegetale, al celor minerale, cu necuvântătoarele, amintindu-şi, în universul poeziei, ce a fost înainte de a lua naştere ca om şi ce va fi după dispariţia trupului său uman, destăinuindu-le celorlalţi în care dintre chipuri să îi caute privirea, în ce raze de soare să îi găsească surâsul, în ce flori să se bucure de mirosul-i. Magda Isanos devine o dovadă a ideii că „adevăratul poet liric este cel care îşi depăşeşte subiectivitatea pornirilor sale individuale şi descoperă în substratul eului original esenţa lucrurilor, identificându-se cu ele”¹⁸, reliefând totuşi faptul că „ar fi exagerat dacă din cele de mai sus s-ar scoate concluzia că nimic din lumea eului derivat, adică din subiectivitatea individuală, n-are ce căuta în poezia lirică. O excludere completă a acesteia este cu neputinţă. Cerinţa primordială însă este ca această subiectivitate să nu fie tot dominantă şi să nu fie redată de dragul ei.”¹⁹. Evidenţierea legăturii absconse dintre creaţie şi creator este pusă în lumină de către Liviu Rusu, potrivit căruia „creaţia spirituală nu se iveşte din nimic, ci este condiţionată chiar de ceea ce ne leagă mai strâns de existenţa noastră telurică. Ceea ce înseamnă că eul derivat îşi are importanţa lui, cu condiţia însă ca el să nu se substituie eului original, ci să constituie un ferment pentru năzuinţa spre descoperirea acestuia.”²⁰. Exegeţul întăreşte ideea că eul biografic reprezintă scânteia care aprinde flacăra creaţiei, nicidecum flacăra însăşi, lumina trebuind să ţâşnească din mijlocul ideilor artistice, nu al realităţii propriu-zise, căci a transcrie realitatea în forma în care o experimentează fiecare nu înseamnă nici pe departe a fi artist.

¹⁶ *Ibidem*, p. 97.

¹⁷ *Ibidem*, p. 98.

¹⁸ *Ibidem*, p. 99.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 100.

Poezia lirică implică un grad ridicat de subiectivitate, o oglindire limpede a sinelui creator, căci „trăirea lirică este un prisos de suflet, e trăirea sufletului obsedat de propria sa revărsare. Trăirea epică sau dramatică are tentacule și către lumea exterioară și prin aceasta constituie un alt procedeu de molcomire.”²¹; poetul „este nevoit să coboare în lumea esențelor pure, al căror sens încearcă să-l întrevadă și să-l clarifice prin armonia versurilor. În momentul în care încetează acest efort, el încetează să fie poet.”²², cu cât coboară mai mult în abisul lucrurilor, cu atât supunându-se mai mult procedului artistic și îndepărtându-se de realitatea biografică, fără însă a o elimina, căci „eul scriitorului nu poate fi niciodată rupt complet de realul din jur”²³.

Deși opiniile exegeților se împart în două categorii, unii considerând că produsul artistic trebuie delimitat complet de creatorul ei, alții fiind de părere că în orice creație se resimte o bătaie de inimă a celui care a scris-o, trăind veșnic prin scrierea sa, prezentul demers de analiză adoptă o poziție de mijloc: „un critic ca Charles Mauron ne arată că eul profund al lui Mallarmé palpita, secret, în fiecare text al său, oricât de impersonal și hermetic.”²⁴. Ștefan Augustin Doinaș separă eul biografic de cel artistic, prezentând însă importanța amândurora, explicând chiar etimologia cuvântului „personal” și referindu-se la pronumele personal „eu”: „Personal, consider lirismul drept o modalitate tipic confesivă, fiind o rostire la persoana I, fie că această persoană se auto-numește prin pronumele personal *eu*, fie că se ascunde îndărătul unui personaj (care, de altfel, poate să fie chiar un lucru: un copac, de pildă, la Trakl). În trecut fie spus, în latină cuvântul *persona* înseamnă, în primul rând, *maskă a actorului*. Separația între autor și personajul său este întotdeauna relativă, tocmai pentru că – la nivelul scriitorului în general – autobiografismul devine o simplă lume de semne, cu care orice poet poate să se joace după bunul plac, odată ce respectă regulile artei sale.”²⁵. În urma acestei motivații, același autor declară că nu crede că există „lirism în care să nu se manifeste, într-un fel sau altul, tendința unei exhibări de sine a autorului.”²⁶, opinie asumată în prezenta teză, eul biografic ascunzându-se sub masca instanțelor literare: „chiar și atunci când ne întâlnim, de pildă, cu un tip de *poésie pure* – așa cum a teoretizat-o și practicat-o Valéry însuși – nu avem nicidecum de a face cu o abolire a eului, ci doar cu deghizarea unui personal într-un eu universal”²⁷. Magda Isanos evadează deseori din

²¹ *Ibidem*, p. 101.

²² *Ibidem*, p. 102.

²³ Ștefan Augustin Doinaș, *Măștile adevărului poetic*, Editura Cartea Românească, București, 1992. p. 50.

²⁴ *Ibidem*, p. 52.

²⁵ *Ibidem*, p. 54.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*, p. 55.

realitatea brutală, redefinind spațiul literar drept unul compensatoriu: „Atunci când, realmente, vrea să scape din plasa realului imediat, poetul cade fatalmente în plasa unui întreg univers de simboluri: acestea apar, în locul său, pe scena poemului liric, și-l exprimă la modul indirect, exact prin gesturile cu ajutorul cărora se prefac că-l suprimă.”²⁸.

Demersul critic vizează identificarea temelor recurente în opera Magdei Isanos pentru a defini izomorfismele tematice, care vor fi apoi legitimite prin filtrul biografic. Cercetarea de față își propune să ofere o grilă de lectură care împletește instrumente selectate din arealul criticii tematice și psihocriticii, cu sociologia literaturii și cu hermeneutica, grilă personalizată prin care lectorul poate descoperi valorile expresive ale conținutului tematic, demersul fiind structurat de-a lungul unui fir roșu monografic. Instrumentele psihocriticii sunt utilizate selectiv, având în vedere că „pentru Mauron, în 1941, problema cea mai actuală era aceea a <<raportului dintre artă și viață, adică, în ansamblu, între valorile spirituale și realitățile temporale>>; problema care <<se reflectă ca într-o oglindă concavă>> în <<estetica lui Mallarmé>>”²⁹. Răspunzând la întrebarea „ce urmărește psihocritica?”, criticul literar Ioana Crețulescu aduce lămuriri suplimentare, afirmând: „Psihocritica urmărește să discearnă, în creație, partea *surselor inconștiente* (deci sursele, dar nu cele biografice manifeste, ci cele latente, ascunse îndărătul celorlalte)”³⁰. Respectând pașii metodei critice, s-au suprapus textele literare, „ca în fotografiile lui Galton, astfel încât să reliefeze trăsăturile structurale obsedante”³¹, apoi s-au decupat temele redundante, ulterior s-au decodat temele abordate, prin raportare la conținutul fiecărei scrieri și punctând similitudini între textele care proiectează obsesiv aceeași tematică, pentru ca, în final, să fie validată interpretarea prin filtrul biografic, subliniind totuși că „prioritatea o are categoric opera și nu viața.”³². Adepții criticii psihanalitice consideră că „opera e văzută, totuși, ca produs al unui psihism (conștient sau inconștient) pe care limbajul creației îl revelează, nu-l constituie! De aici, ideea <<verificării prin biografie>>, aceasta trebuind, dacă nu să confirme interpretarea, să fie <<măcar compatibilă cu ea>>”³³. Este schițat „mitul personal” (în escendența lui Charles Mauron), prin notarea „metaforelor obsedante” care traversează opera Magdei Isanos. Demersul critic astfel elaborat suprapune strategii ale criticii tematice ce are în vedere

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Ioana Crețulescu, *Critica psihanalitică*, în Silviu Iosifescu, *Analiză și interpretare – orientări în critica literară contemporană*, Editura Științifică, București, 1972, p. 264.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, p. 267.

descoperirea și analizarea temelor cu care scriitoarea operează în procesul literar, în vreme ce „psihanaliza devine astfel un instrument al <<demascării>> în sens etimologic”³⁴.

Mai mult, elementele de sociologie a literaturii sunt valorificate în sensul în care Ion Vasile Șerban afirmă: „Arta se naște și există într-un strâns raport de cauzalitate cu viața socială, în mod explicit cu structura economică și politică a societății.”³⁵. Avem în vedere, de pildă, toate poeziile înglobate în volumul *Cântarea munților*, poezii în care este „cântată” suferința oamenilor care își plâng rudele pierdute pe frontul de luptă, poezii în care steagul devine simbol al victoriei, dar și al multor vieți pierdute, al curajului, iar roșul nu mai reprezintă culoarea pasiunii ori a florilor de mac, ci noianul de sânge care îngrozește. Cu siguranță, acest volum nu ar fi luat naștere dacă poeta nu simțea, la propriu, ecourile celui de-Al Doilea Război Mondial, conștientizând gravitatea faptelor, dată fiind vârsta pe care o avea. Astfel, „opera se înțelege și se explică prin trăsăturile particulare ale genezei sale. Cercetarea începe prin descrierea acestui teritoriu extrinsec, urmărind reprezentarea și metamorfozarea lui în textul poetic, atât în planul conținutului, cât și al formei.”³⁶. Demersul hermeneutic devine imperios necesar pentru cel care receptează opera, căci textul devine, așa cum afirmă Alexandru Tudorică, „cel prin care cititorul ia contact nemijlocit cu opera. La nivelul limbajului transparent și obsesiile adânci, inconștiente ale autorului, așa cum încearcă să le descopere o critică psihanalitică.”³⁷.

În această ordine de idei, prezenta teză analizează opera autoarei, urmărind în special temele obsedante, care justifică opțiunea estetică a Magdei Isanos, tratând creațiile artistice printr-o grilă personalizată de interpretare, în încercarea de a contura profilul poetic al autoarei și caracteristicile universului ficțional creat de aceasta.

Demersul analitic valorifică un corpus complex de texte aparținând Magdei Isanos, organizat în funcție de genul literar în care se încadrează, totalizând 232 de texte lirice, 10 proze scurte (al unsprezecelea text, *Naiada*, despre care menționează prietena sa într-o publicație, nu a fost supus analizei literare, întrucât conținutul acestuia nu a fost găsit în nicio sursă dintre cele existente la momentul actual), 11 articole de publicistică și un text dramatic. Menționăm, în afara textelor analizate în prezenta teză, și faptul că autoarea a tradus, împreună cu soțul ei, Eusebiu Camilar, *Minunata călătorie a lui Nastratin Hoge* de Leonid Soloviov, din limba rusă în limba română.

³⁴ *Ibidem*, p. 285.

³⁵ Ion Vasile Șerban, *Critica sociologică*, în Silvian Iosifescu, *op. cit.*, p. 328.

³⁶ *Ibidem*, p. 337.

³⁷ Alexandru Tudorică, *Analiza de text: tradiție și inovație în perspectiva noilor direcții critice*, în Silvian Iosifescu, *op. cit.*, p. 408.

Trebuie reliefat faptul că, la momentul actual, nu există niciun studiu monografic care să includă paliere interpretative tematice ale operei, cu elaborarea necesară a unui „dosar de lectură” exhaustiv. Studiile cu valențe monografice consultate sunt *Magda Isanos – Drumul spre Eleusis*, semnată de Horia Bădescu, cele două romane biografice *În căutarea Magdei Isanos* și *Cosânzenii*, aparținând Elisabetei Isanos, fiica autoarei, precum și site-ul creat tot de aceasta, disponibil la adresa www.isanos.ro, *Magda Isanos – destinul unei mari poezii* de George Sanda, *Magda Isanos – Lecturi stilistice*, carte a cărei autoare este Lidia Carmen Pircă și *Magda Isanos – Scrieri* de Aliona Grati. Penultimul titlu vizează expresivitatea limbajului poeziei Magdei Isanos, urmărind procedeele artistice utilizate la nivel fonematic, lexico-semantic, morfosintactic și stilistic, în vreme ce celelalte lucrări propun o reconstituire a traseului biografic al autoarei, descoperind, de asemenea, epistolele pe care aceasta le trimisese apropiaților săi, acestea fiind valorificate în prezenta teză. Lucrările menționate au reprezentat o primă treaptă de cunoaștere a biografiei Magdei Isanos, în primul rând, apoi a poetei și prozatoarei, analiza tematică realizându-se tangențial, cu trimiteri la anumite titluri elocvente, fără a se preocupa vreunul dintre exegeții menționați anterior de abordarea tematică a tuturor textelor lirice, epice sau a celui dramatic. Pentru a facilita decodarea imaginarului operei Magdei Isanos, teza propune două capitole premergătoare demersului analitic, focusate pe contextul socio-cultural și de idei al perioadei, respectiv receptarea critică a scrierilor acesteia, care au facilitat reconstituirea portretului poetei și scriitoarei Magda Isanos.

În consecință, prezenta teză de doctorat este structurată în trei părți semnificative: ancorările contextuale în epoca de creație, receptarea critică ordonată cronologic și abordarea tematică a imaginarului literar.

Capitolul întâi, intitulat *Direcții și tendințe literare în scriitura Magdei Isanos. Interferențe tematice și modele creatoare*, o plasează pe autoare în mișcarea de idei a contextului socio-literar și cultural al epocii sale, modernismul interbelic, descriind caracteristicile mișcării menționate, dar și interferența direcțiilor literare conexe sesizabile în scriitura sa (romantism, simbolism, expresionism, parnasianism, ermetism, mesianism). În plus, teza va realiza o analiză comparativă între tipul de scriitură al Magdei Isanos și cel aparținând altor poeți din același context socio-cultural. Se vor identifica modelele asumate sau influențele asupra opera Magdei Isanos, fiindcă, deși autoarea se remarcă prin originalitate, „<<Numai talentul nu poate face un scriitor.>>”, spune Emerson în eseuul său despre Goethe din *Representative Men* (1850). Și tot el adaugă: „<<Trebuie ca în dosul unei cărți să fie un om, o personalitate care prin naștere și calitate să garanteze lucrurile

scrise.>>”³⁸. În plus, Al. Philippide adaugă că „în literatură, originalitatea absolută nu există, nu poate exista (cum nu există de altfel nicăieri). Nici un scriitor nu scapă de influențe. Originalitatea consistă în asimilarea totală a împrumuturilor, în modificarea acestora prin adăugirea unui ferment personal.”³⁹ Avându-i drept modele pe Charles Baudelaire, pe Mallarmé, pe Paul Valéry și pe alți poeți reprezentativi ai literaturii europene, Magda Isanos este una dintre poetele care le valorifică demersul poetic, fiind, înainte de toate, un (auto)critic desăvârșit. Poeta pledează pentru o poezie a metamorfozei, o poezie care uneori șochează, alteori mângâie, alteori biciuie, dar întotdeauna e încărcată de sensibilitate. Își mânuiește vocabulele asemenea unui veritabil păpușar, ghidându-le după bunul plac și presărând în acestea diverse elemente moderne.

Pendulând, asemenea lui Baudelaire, între teme literare opuse, între emoții antagonice, valorificând, chiar în mică măsură, *estetica urâtului*, împrumutând diverse culori din realitatea imediată, cărora le atribuie semnificații variate, Magda Isanos creează o poezie autentică. Poeta preia concepția lui Mallarmé și astfel reușește să nu-și încarce creația lirică cu prea multe artificii. Tehnicile moderne pe care le utilizează Magda Isanos vizează atât conținutul, cât și forma versurilor, stihurile fiind dispuse fie în strofe inegale, fie luând forma „poemului”. Deseori apelează la tehnica ingambamentului, la teoria sinesteziilor, la sugestie, la aluzie, la simbol drept cheie de deciptare a mesajului poetic, valorificând tehnicile literare promovate de către moderniști.

Poezia Magdei Isanos este, în genere, modernă, însă reprezintă un creuzet de ecouri romantice, mioritice, simboliste, argheziene, expresioniste, parnasianiste, ermetice, mesianiste, căci poeta însuflețește natura, iar eul poetic proiectat de Magda Isanos dorește să se reintegreze în aceasta, configurându-și creator imaginea. Dispersarea în spațiul oniric și contopirea cosmogonică sunt atribute care caracterizează lirica Magdei Isanos. Citind versurile Magdei Isanos, lectorul reține lupta pentru adevăr, pentru idealul național și îndemnul la război în spiritul dreptății, trăsături care conferă poeziei un caracter social, purtând reverberații din versurile eminesciene.

Atât tentația metafizică, dublată de îndreptarea către „eul interior” al ființei, cât și utilizarea unor procedee artistice care presupun folosirea redundantă a anumitor vocabule, doar pentru a crea efecte muzicale, permit plasarea Magdei Isanos alături de poetul a cărui melodie preferată este plânsul toamnei, George Bacovia, acesta alăturându-se celorlalte

³⁸ Al. Philippide, *Personalitate și influență în literatură*, în *Scriitorul și arta lui*, Editura pentru Literatură, București, 1968, p.260.

³⁹ *Ibidem*.

modele asumate de către autoare. Popularea universului poetic cu ființe necuvântătoare în care poeta proiectează emoții puternice, doar pentru a dezvălui lectorului legile conform cărora funcționează întregul univers, natura înțeleasă în întregul ei ansamblu constituind un model existențial pentru ființa umană prin apropierea de Dumnezeu și prin coborârea Acestuia în mijlocul stihurilor și al oamenilor chiar, precum și preocuparea pentru procesul de creație sau, cu alte cuvinte, fuziunea dintre modernism și tradiționalism reprezintă urmele tematice lăsate de Tudor Arghezi pe care pășește poeta Magda Isanos. Urmând modelul blagian, poeta valorifică magia, misterul și creează multe versuri sub auspiciul luminii care, în chip inedit, capătă dublă semnificație, sporind originalitatea stilului poetic al Magdei Isanos. Atributelor menționate li se alătură panismul și panteismul, concepte împrumutate de la poetul de la care creatoarea a ales să își însușească și viziunea expresionistă. În câteva dintre numeroasele texte poetice, poeta dă viață ființelor mitologice, camuflând orfic fabulosul în profan, întocmai cum procedează Ion Barbu. Elementele minerale în jurul cărora se identifică simbolic eul poetic din spațiul liric al Magdei Isanos și dorința de întoarcere la increat reprezintă punctul de intersecție al universurilor ficționale trasate de Magda Isanos și de Ion Barbu. Deși în poeziile Magdei Isanos se resimte influența atâtor poeți consacrați aparținând literaturii universale și literaturii române, criticul literar Aliona Grati susține că „Modelul preferat al Magdei Isanos este, incontestabil, Mihai Eminescu. Ea adoptă eminescianismul nu numai la nivel de temă și motiv, dar și la cel de poeticitate, stare de spirit, limbaj etc. (...) Imagistica Magdei Isanos îi relevă o cultură mitopo(i)etică specifică adevăraților creatori de lumi virtuale. Aceasta își află reperele în poetica eminesciană, dar suferă modificări esențiale sub influența modernilor interbelici Macedonski, Bacovia, Arghezi, Blaga și Ion Barbu. Preluând și asimilând de la marii precursori modalitățile de construire a universurilor poetice, ea instituie o lume a sa și o populează aidoma *Marelui Creator*”⁴⁰).

Poeta consideră că menirea ei pe pământ este cea de a salva lumea, iar singurul mijloc prin care poate face aceasta este arta. Misiunea aceasta nu rămâne doar la nivelul dezideratului, ci dobândește caracter obligatoriu, atât lirica mesianică pe care o promovează poeta, cât și îndemnul adresat colegilor din aceeași breaslă reprezentând o mărturie în acest sens. Magda Isanos abordează teme similare cu ale celui care a remarcat-o și a avut un aport în traseul ei evolutiv, Mihai Codreanu, ambii ilustrând fețele perfide ale Cronosului, ale thanatosului, precum și tema istoriei, toate legitimând contextul socio-literar pe care cei doi îl

⁴⁰ Aliona Grati, *Magda Isanos – Scrieri*, Ediție, studiu introductiv, repere cronologice, note și comentarii, referințe bibliografice de Aliona Grati, Editura Știința, Chișinău, 2016, p. 10.

străbat. În spațiul poetic feminin, sunt sesizabile similitudini între conținutul poetic al Magdei Isanos și cel al Mariei Banuș, al lui Alice Călugăru, al Otiliei Cazimir și al Ilenei Mălăncioiu, însă aspectele datorită cărora opera semnată de Magda Isanos se diferențiază de a celorlalte poete îi determină pe exegeți să o plaseze pe aceasta în fruntea liricii feminine.

Capitolul al doilea, denumit *Scritura Magdei Isanos în „oglinzile” criticii – o diacronie a receptării* inventariază perspectivele critice prezentate în ordine cronologică, structurate în două părți, înainte de 1989 și după 1989, până în momentul actual, fiecare opinie exegetică fiind însoțită de comentarii aplicate. Fără a pretinde că cercetarea de față este exhaustivă, teza va reda toate referințele critice accesibile în acest moment, selectând strict secvențele care vizează conținutul creațiilor artistice și stilul poetei / prozatoarei Magda Isanos, cu precizarea că separarea acestora în două categorii ține doar de reperele temporale, exegeții exprimând păreri similare, neexistând judecăți contradictorii.

Cu privire la scrierile Magdei Isanos sunt exprimate opinii critice laudative chiar din vremea în care aceasta cochetează cu literatura, câteva dintre poezii apărându-i în revista literară a școlii în care studiază, precum și în alte publicații renumite, debutând la vârsta de 16 ani.

Un val de articole exegetice este publicat după apariția unicului volum apărut antum, în 1943, dar mai ales după stingerea poetei și după tipărirea celorlalte volume, care devoalează publicului literar că autoarea a performat în toate cele trei genuri literare, creând poezie, un text dramatic pe care îl semnează drept coautoare și câteva texte în proză, cărora li se alătură publicistica. Faptul că mare parte din opera sa este reprezentată de opțiunea pentru poezie îi determină pe exegeți să fie preocupați de aceasta, însă există și câteva voci critice, puține ce-i drept, care sunt convinse că, dacă timpul ar fi fost îngăduitor cu Magda Isanos, poeta ar fi excelat și în spațiul prozei, și în teatru, schițele rămase în forma manuscriselor și publicate după moartea ei, precum și recenziile și cronicile redactate în vremea când era elevă, anunțând potențialul creativ al acesteia.

Poeta se bucură de aprecieri critice chiar din timpul vieții, opera sa fiind receptată de către Mihai Codreanu, Mihail Sadoveanu, Otilia Cazimir și de alte nume sonore contemporane. Felul său de a scrie o încântă pe Profîra Sadoveanu care, în urma lecturii unei singure poezii de-a Magdei Isanos, e impresionată și decide să publice în 1937 un articol în revista *Dimineața*. La doar 21 de ani, Magda Isanos se bucură de notorietate, numele său începând să scrie istorie în spațiul literar al vremii.

Se remarcă faptul că, din cauza contextului social-istoric pe care îl traversează, poeta născându-se în plin Război Mondial, ducându-și viața amară în perioada interbelică și stingându-se în vremea focurilor celui de-Al Doilea Război Mondial, chiar înainte de a se

bucura de pacea pe care a transfigurat-o creator în numeroasele versuri, numărul cronicilor de la debutul autoarei și până în 1944 este foarte redus. Se rețin numele câtorva dintre publicațiile consultate, care găzduiesc articole critice, datorită cărora numele Magdei Isanos este scos din anonim: *Vremea*, *Universul literar*, *Revista Fundațiilor Regale*, *Gazeta Transilvaniei*, *Universul*, *Țara*, *Scânteia*, *Contemporanul*, *Viața Românească*, *Tribuna*, *Iașul literar*, *Flacăra Iașului*, *Steaua*, *Luceafărul*, *Femeia*, *Ateneu*, *Cronica*, *Amfiteatru*, *România literară*, *Orizonturi*, *Manuscriptum*, *Foaia noastră*, *Flacăra*, *Orizont*, *Axis Libri*, *Transilvania*, *Argeș*, *Vatra* etc. Dintre cei care semnează articolele cu privire la opera Magdei Isanos pot fi menționați Traian Chelariu, Ovidiu Papadima, Mircea Pavelescu, Pompiliu Constantinescu, Ion Șugariu, Aurel Marin, Horia Nițulescu, Al. Popovici, Petru Necula, Ștefan Augustin Doinaș, Petroveanu M., Veronica Gorgos, George Ivașcu, Maria Banuș, Eugen Luca, Adrian Păunescu, Doina Graur, Geo Bogza, Paul Georgescu, Radu Popescu, Aurel Martin, Camil Baltazar, Simion Bărbulescu, Mircea Al. Popa, Victor Crăciun, Maria Platon, Margareta Feraru, Ion B. Victor, Victor Felea, Aura Pană, Gheorghe Drăgan, L. Rugină, G.G. Ursu, Nae Antonescu, Gh. Petruș, Horia Bădescu, Constantin Ciopraga, Dumitru Mureșan, Vasile Badiu, Romeo Melinte, Valeriu Drumeș, Dan Mănuță, Alex. Ștefănescu, Nicolae Băciuț, Irina Petraș, Constantin Abăluță, George Sanda, Ion Simuț, Theodor Codreanu, Aliona Grati, Lidia Carmen Pircă, Adrian Rachieru, Răzvan Voncu, Elisabeta Isanos.

În urma demersului hermeneutic aplicat, exegeții subliniază în unanimitate originalitatea creației artistice semnate de Magda Isanos care izvorăște din sensibilitatea regăsită în versuri, o sensibilitate naturală, firească, fără a fi încărcată excesiv, nici la nivel semantic, nici la nivelul formei. În plus, analiștii apreciază felul în care autoarea abordează tema morții, Magda Isanos proiectând voci textuale care conferă o explicație pentru acest fenomen ineluctabil: moartea este necesară pentru ca ființa să se poată reintegra în ciclul universului și să ia naștere sub o altă formă. Fără a face abstracție de ecourile din creațiile semnate de Eminescu, Botta, Blaga, Arghezi, Barbu, critica literară susține că Magda Isanos a creat mai ales poezie, rupând bucăți din sufletul său și din tot ceea ce o înconjoară, configurându-le artistic într-o poezie sensibilă, în care bat inima sa și inima naturii, inimile oamenilor oropsiți și ale celor bolnavi, ale necuvântătoarelor, reușind să transfigureze în poezii, într-o piesă de teatru și în câteva texte epice o viață întregă de care ea nu a avut parte, dar pe care a trăit-o mai intens decât alții cu care timpul a fost mai darnic.

Capitolul al treilea vizează *Structuri tematice și semnificații în scriitura Magdei Isanos*. O viziune monografică și cuprinde mai multe subcapitole care abordează, în economia tezei, modul în care și-a pus amprenta destinul personal asupra creației Magdei Isanos, așezând omul și poetul în oglindă. Când se discută relația dintre autor și opera sa, specialiștii se împart în două categorii, unii fiind de părere că autorul trebuie delimitat complet de propria creație, alții considerând că autorul își face simțită prezența, într-o oarecare măsură, în produsul creației sale. Considerăm că nu trebuie să delimităm reduționist creația de creatorul său, întrucât viziunea acestuia este influențată puternic și de modul în care și-a trăit viața, de contextul socio-istoric, de relațiile interumane. De aceea, prezentul demers propune un scurt excurs biografic, tocmai pentru a observa felul în care războiul și consecințele lui și-au pus amprenta asupra operei Magdei Isanos, pentru a sesiza cât de adânc a resimțit suferința fizică, chiar de la o vârstă fragedă, transpunând în mod creator toate trăirile în scrierile sale. În universul său literar, anumite toponime pornesc de la indici spațiali care au existat în realitatea sa (de pildă, grădina casei), la fel și figurile umane evocate (bunicul, bunica, mama).

Realizând o suprapunere a eului literar cu cel auctorial, se constată faptul că vocația justițiară din poezia socială își are originea în domeniul juridic în care autoarea a profesat, fiind avocată și urmărind să apere doar adevărul, dar și în felul ei de a fi, apropiații caracterizând-o ca fiind o fire fermă și îndrăzneță. Pasiunea pentru scris, dar mai ales creativitatea reprezintă daruri pe care poeta le-a moștenit, arătându-le familiei încă din vremea în care era copil, ieșind în evidență prin discursurile impetuoase și argumentele pertinent utilizate.

Femeia Magda Isanos este descrisă de către cei care au cunoscut-o ca având o sete nestăvilă de viață, iubind tot ceea ce o înconjoară: oamenii, necuvântătoarele, natura cu tot ceea ce găzduiește, iar toată această perspectivă a ei este ilustrată în tot ceea ce scrie, chiar din momentul în care debutează, lectorul observând cu ușurință că biograficul deține un rol important în construcția textuală.

Partea semnificativă a acestui capitol o constituie analiza tematică a textelor, cu evidențierea temelor obsedante și a rețelelor semnificante, câteva dintre teme fiind evidențiate și în proza scurtă și în unicul text dramatic. Se remarcă faptul că moartea devine o obsesie în viața și în opera Magdei Isanos, această temă literară ocupând aproximativ trei sferturi din creația sa. Acesteia i se asociază tema timpului, poeta atingând toate cele trei perioade fundamentale, adică copilăria, tinerețea, senectutea, văzute prin propriii ochi sau prin prisma altora. Dragostea de mamă o îndeamnă să închine câteva versuri copilului său, iar dragostea

iubitei devine un imperativ pentru a creiona toate emoțiile resimțite în urma trăirii acestui sentiment: dezamăgire, bucurie, extaz, melancolie. Nu uită că este parte integrantă a naturii și, de aceea, în câteva dintre textele sale ilustrează natura, la nivel vegetal, mineral, fiind preocupată să înțeleagă graiul ascuns al micilor viețuitoare. Poeta e conștientă de harul pe care l-a primit, de puterea sa creatoare, iar textele sale nu reprezintă doar produsul talentului, ci și al jertfei, pe care o prezintă în poeziile devenite arte poetice, îndemnându-i pe creatori să exprime în chip sublim adevărul. E atentă la semenii săi și decide să uite propria durere, doar pentru a o simți pe a celorlalți și pentru a o putea reda în poezia socială, care reprezintă o parte semnificativă din întreaga sa creație.

Utilizând strategii metempsihotice, atât în spațiul liric, cât și în cel epic, fiind atrasă de fantastic și de fabulos, dar rămânând ancorată în istorie și în realitatea contemporană (căreia îi descrie dinamica socială în poezii încărcate uneori de stereotipii ideologizante), Magda Isanos caută să evadeze în literatură pentru a învinge moartea, pentru a birui minciuna și cruzimea, pentru ca versurile sale să devină dovadă a învierii, a renașterii, să fie hrană pentru săraci, leagăn pentru năpăstuiți, adevăr pentru cei care vor să se întoarcă în Istorie. Literatura devine, cel puțin prin textele epice, spațiul de rememorare a întâmplărilor din școală și din studenție, pagină de jurnal, tărâmul oniric în care posibilul face loc imposibilului. Magda Isanos rămâne o voce curajoasă nu doar în spațiul liric, camuflându-se în spatele măștilor cameleonice ale eului poetic ori ale personajelor dramatice, ci chiar în publicistică, semnându-și cu demnitate articolele în care critică exigent pe cei care răstălmăcesc adevărul.

Prin utilizarea metodelor critice anterior menționate, se constată interferențele tematice existente în opera Magdei Isanos prin care pot fi traduse obsesiile autoarei, care au trecut inconștient și chiar conștient în universul său ficțional și care, de asemenea, servesc la conturarea fidelă a profilului creator al autoarei, configurând „mitul personal” al acesteia. Marea obsesie a acesteia, care devine și temă centrală a spațiului poetic creat de ea, este moartea, care nu poate fi tratată decât în relație cu viața. Ceea ce o determină însă pe Magda Isanos să creioneze această temă în scrierile sale este conștientizarea faptului că în curând nu va mai fi, din cauza afecțiunilor medicale de care suferă: „Se stinge din viață la vârsta de 28 de ani, copleșită de apăsarea unei boli necruțătoare și de nebunia masacrului ce părea fără capăt. Infirmă, înzestrată cu o mare sensibilitate, își declină cu seninătate destinul tragic.”⁴¹ Literatura reprezintă, pentru aceasta, un spațiu compensatoriu, locul în care evadează, în care își poate vărsa frământările care o macină, găsind în universul poetic răspunsuri ale unor

⁴¹ Felicia Șimon, *Magda Isanos, din miez de prim război, în amurg de al doilea mondial!*, în *Cuvântul liber*, Anul 26, nr. 74, 16 aprilie 2014, p. 7.

întrebări pe care omul simplu nu le-ar fi aflat niciodată: „Ca și cum ar fi vrut să câștige astfel bunăvoința unui destin nemilos, poeta a încheiat prin versurile ei un pact fiduciar cu cântecul și viața.”⁴² Însăși arta creației este o soluție pentru a învinge moartea și pentru a cuceri veșnicia, iar poeta știe aceasta atunci când afirmă, camuflându-se în spatele eului liric: „Zburați, cântece, zburați departe,/ scuturați-mă de pământ și moarte” (*Acuma cântecul s-a sfârșit*). Datorită harului creator pe care îl deține, Magda Isanos are capacitatea de a înțelege murmurul apelor, foșnetul frunzelor, graiul necuvântătoarelor, tăcerea pietrelor, fiind sigură că se înrudește cu acestea și că, după dispariția fizică a ființei sale umane, va lua naștere sub o altă formă, continuând să vadă ceea ce se petrece. Exegeții constată că „poeta se simte solidară cu lumea vegetală, în care izbucnirea energiilor este mai evidentă, care își trage puterea din pământ, acest simbol al vieții veșnice pe care și-l va însuși ulterior.”⁴³ Literatura pe care o creează Magda Isanos nu radiografiază viața pe care aceasta o trăiește, însă ideile obsedante pe care întreaga creație le traversează își au originea în realitatea propriei existențe. Prin propria literatură poeta conștientizează faptul că thanatosul îi facilitează până la urmă întâlnirea cu sine, idee evidențiată, printre alții, de către Horia Bădescu: „moartea e cea care-i înlesnește reîntâlnirea cu adevărata ei substanță.”⁴⁴ Analistul afirmă, de asemenea, că „moartea nu este altceva decât condiția necesară continuării acestui vis al materiei. Atâta timp cât o imagine nu se stinge, nu poate căpăta contur o alta. Ea precede acel somn dulce în care se coc semințele alcătuirilor viitoare”⁴⁵, iar opțiunea poetei de a se integra, după moarte, în spațiul vegetal este justificată astfel: „Magda Isanos se fixează în lumea plantelor pentru că acestea mai mult decât elementul animal îi dau iluzia eternității. Exuberanta lor infinitate, succesiunea pe parcursul existenței aceluiași exemplar, a unor aparente morți și reînvieri, posibilitatea cuprinderii speciilor într-un mai larg concept ce le păstrează calitatea esențială de a fi și dincolo de un ciclu, îi inoculează poetei credința în durabilitatea temporală a elementului vegetal. Pe de altă parte geneza lui se întâmplă în sânul pământului, într-un spațiu menit să-i primească la hotarele existenței pe oameni, într-un spațiu în care are loc disoluția ființei lor materiale. Ierburile vor fi cele ce vor urca în lumina terestră elementul uman întors în substanțele primordiale, în materie, devenit cu alte cuvinte însăși materia capabilă de a se manifesta în noi forme finite, rămânând însă ea însăși în eternitatea temporală și spațială a principiului.”⁴⁶; exegetul notează că „trecerea dintr-o formă în alta este

⁴² Gabriela Ursachi, *Noiembrie*, în *România literară*, nr. 49, Anul 33, 13 decembrie 2000, p. 10.

⁴³ Horia Bădescu, *Magda Isanos – Drumul spre Eleusis*, Editura Albatros, București, 1975, p. 12.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 67.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 69.

⁴⁶ *Ibidem*, pp. 103-104.

condiția veșniciei și elementul vegetal cel ce asigură acest circuit.”⁴⁷ Sensibilitatea care irumpe din versurile Magdei Isanos este aceeași simțire care o caracterizează, în realitate, pe autoare, conform relatărilor celor care au cunoscut-o.

Întreaga viață a Magdei Isanos se află sub semnul războiului, acesta devenind un element obsesiv atât la propriu, cât și la figurat, căci întregul ei parcurs a fost o luptă continuă cu atrocitatea, cu ostilitatea socio-istorică a vremurilor contemporane. În plan creator, se constată, prin aplicarea grilei personalizate propuse, că volumul *Cântarea munților* apărut postum conține un set de poezii în care eul poetic se roagă pentru pace și așteaptă „Anul unu”, al renașterii metempsihotice: „În unele poezii, poeta demască exploatarea maselor, teroarea legionară, războiul antisovietic, fascismul; ea îndeamnă poporul să se unească și să lupte pentru revoluție. În altele cântă vremea când întreaga omenirea va scăpa de mizerie, când va fi întronată pacea. Din cele mai multe poezii se degajă dragostea Magdei Isanos pentru oamenii oropsiți, dorința acesteia de a-i vedea descătușați.”⁴⁸ Textul *Prin el am cunoscut norodul...* este doar un exemplu legitimizator al funcției măștii lirice care camuflează profilul creator al autoarei, care conturează universul rural bucovinean în vreme de război, de foamete, corespondentul acestui topos fiind în realitate satul natal al soțului Eusebiu Camilar, Udești. Poeziile incluse în acest volum nu ar fi fost scrise dacă autoarea nu ar fi fost nevoită să rămână singură, căci Eusebiu Camilar era combatant, dacă nu ar fi suportat sărăcia, deși nu o sărăcie atât de acută asemenea altora, având în vedere familia din care provine, dacă nu ar fi observat în ochii femeilor priviri triste, care cer ajutor ori lacrimi curgând din cauza pierderii celor dragi pe câmpul de luptă, toate acestea fiind pricinuite de război: „soțul ei, Eusebiu Camilar, mobilizat, lupta pe frontul din Vest, iar ea, bolnavă de inimă și lipsită de mijloace, având și un copil de hrănit, se lupta din greu cu existența.”⁴⁹ Războiul este principalul factor generator al textului dramatic *Focurile*, scris în colaborare cu soțul său, în spatele personajelor aflându-se indivizi cărora Magda Isanos le-a cunoscut durerea, în discursurile lor sintetizând toată suferința trăită de sine și observată la ceilalți, căci o mare calitate grație căreia autoarea se distinge de mulți colegi ai săi de generație este faptul că se abandonează pe sine, uită de propria durere, axându-se pe înțelegerea frământărilor celorlalți, fiind dispusă să plătească, chiar cu prețul vieții, „pacea” mult așteptată.

⁴⁷ *Ibidem*, p.104.

⁴⁸ *Din arhivele cenzurii – Magda Isanos*, fără autor, în *Contemporanul*, Anul 11, nr. 43, 8 noiembrie 2001, p. 10, disponibil la adresa https://adt.arcanum.com/ro/view/Contemporanul_2001_06-12/?pg=290&layout=s (articol consultat în data de 18.01.2024)

⁴⁹ Șerban Cioculescu, *G. Călinescu și contemporanii săi*, în *România literară*, Anul 20, nr. 47, 19 noiembrie 1987, p. 7, disponibil la adresa https://adt.arcanum.com/ro/view/RomaniaLiterara_1987_10-12/?query=MAGDA+ISANOS&pg=174&layout=s (articol consultat în data de 18.01.2024)

Supunând analizei critice întreaga operă a Magdei Isanos, lectorul descoperă trei fețe ale acesteia, personalitatea sa literară căpătând trei ipostaze creatoare: pe de o parte, un număr considerabil de poezii dezvăluie o poetă extrem de sensibilă, naturală, versurile caracterizându-se prin franchețe și exprimând inefabilul, evidențiind „acea fraternitate în nemurire cu vegetalul. Într-o tonalitate mult mai gravă, poeta se va rosti despre lucruri și sensul lor. (...) Se va rosti despre ele pentru a se găsi pe sine; se va rosti pe sine pentru a le descoperi pe ele. Cu durere și spaime și apoi cu dramatică înțelepciune îli va înțelege locul în viață ca și în moarte.”⁵⁰ Sunt poezii care, deși sunt croite într-un limbaj simplu, inteligibil, poartă cititorul pe aripile fanteziei prin ținuturi nebănuite, uneori recalibrate metempsihotic. Pe de altă parte, cititorul face cunoștință cu o poetă și o scriitoare însetată de adevăr și de dreptate, cu siguranță și datorită profesiei pe care o are, căci „conștientă de adevărata cauză a relelor, de adevărații vinovați, ea denunță într-o alegorie, într-un basm versificat, exploatarea care ruinează țara și oamenii ei. (...) Veghindu-se pe sine în durere, poeta nu uită să vegheze nici durerea oamenilor, nici speranțele lor.”⁵¹ Scriitoarea este ancorată profund în realitatea istorică a vremurilor sale, devenind o voce prin poezia socială (însă tributară formulelor ideologizante ale perioadei), dar și prin activitatea sa publicistică. În fine, o a treia latură a acesteia capătă contur în imaginarul narativ al prozei scurte. Lectorul descoperă de data aceasta personaje bizare, iar moartea apare pregnant în textele epice sau, mai bine zis, șochează prin aparițiile sale. Se observă că moartea este o temă recurentă, obsedantă. Fie că sufletele copiilor morți au intrat în niște păpuși de pâslă, fie că moartea este reprezentată de o entitate masculină, Adam, care are puterea de a se metamorfoza în funcție de fazele unei zile calendaristice, reprezentând, până la urmă, o ființă psihopompă, fie că Toto încearcă să păcălească moartea, îmbălsămându-i trupul fiului său, Magda Isanos evidențiază, în mod spectaculos, ideea că moartea este cameleonică și că nimeni nu o poate eluda. Originalitatea poetei și aprecierea din partea exegeților rezultă din faptul că, deși abordează o temă marcat mortiferă, autoarea o tratează cu seninătate, uneori dintr-o perspectivă mioritică, găsind în atâta întuneric lumina care să îi deschidă gândurile: „Sufletul de lumină cu care ia în posesie universul îi dezvăluie partea de puritate a acestuia.”⁵² Poezia care se concentrează în jurul acestei teme nu are note melancolice, nu este deprimantă, suferindă, ci reprezintă un model de a trăi viața ca și cum următoarea clipă ar putea fi ultima, de a înțelege rostul lucrurilor prin

⁵⁰ Horia Bădescu, *op. cit.*, p. 20.

⁵¹ *Ibidem*, p. 18.

⁵² *Ibidem*, p. 13.

creație, poezia sa fiind, „de fiecare dată, revigoratoare sufletește, precum psalmii noului anotimp care redeșteaptă în simțirea fiecăruia dintre semeni spiritul reînnoirii.”⁵³

Înscriindu-se în tabloul literaturii interbelice, opera Magdei Isanos este de factură modernistă, nu atât prin forma pe care o afișează, ci prin conținutul exprimat și prin tehnicile literare utilizate de către autoare. Deși autoarea creează texte aparținând tuturor celor trei genuri literare, iar apetența sa pentru lirică este resimțită în discursurile narrative și în cel dramatic, întrucât sunt inserate elemente lirice, amprenta sa fiind recunoscută cu ușurință. În toate scrierile Magdei Isanos se observă dragostea față de oameni, dorința de a face dreptate, de a se putea bucura de pace, sensibilitatea, precum și aplecarea spre fantastic și spre fabulos, dorința de a pricepe legile cosmogonice. În poezia sa sensibilitatea capătă forme firești, fără ca discursul liric să fie opulent, încărcat artificial, în vreme ce proza scurtă ține în suspans lectorul mai ales prin finalul narațiunilor, fiindcă aceasta se constituie din „componeri etalând predispoziția tinerei Magda spre fantazare și subiectele mistice, cu personaje ciudate, solitare, cu scene din mediul unui oraș mic”⁵⁴, iar textul dramatic scris în co-autorat transfigurează un eveniment istoric real. Gustul pentru dramaturgie nu și-l descoperă la maturitate, dacă se poate spune astfel, având în vedere că aceasta se stinge la o vârstă fragedă, ci îl cunoaște din vremea când este elevă, apărând de multe ori pe scenă și interpretând diverse roluri ale unor personaje din piese celebre. Stilul autoarei este inconfundabil, iar autenticitatea scrierilor sale îi determină pe exegeți să considere că aceasta definește o imagine singulară a liricii feminine interbelice, care trebuie redescoperită astăzi printr-un exercițiu de re-lectură: „Originalitatea poeziei ei constă în figurația specifică a imaginarului, dictată de stările lirice ale ființei sfâșiate între gravele probleme ale existenței și necesitatea unui loc de liniște, între frica în fața morții iminente și bucuria participării la Totalitate prin dizolvarea în natură.”⁵⁵ Aportul novator al prezentei teze constă din faptul că au fost supuse analizei critice absolut toate textele semnate de Magda Isanos, fiecare creație bucurându-se de o abordare distinctă, nemaexistând, până la acest moment, un alt studiu dedicat care să analizeze în detaliu scrierile sale. Optând pentru o abordare tematică, suprapunând creațiile și observând elementele recurente care interferează, acestea au fost supuse demersului hermeneutic în funcție de tematica ilustrată. Anterior acestui pas al cercetării, a fost stabilit contextul literar al formării autoarei, fiind identificate modelele literare tutelare sau cele cu care sensibilitatea Magdei Isanos a rezonat. În plus, s-a urmărit, într-o abordare diacronică, modul în care opera

⁵³ Mihai Caba, *O poetă-n neuitare, Magda Isanos*, în *Limba română*, Anul 30, nr. 2-3, 2020, disponibil la adresa <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3854> (articol consultat în data de 19.01.2024)

⁵⁴ *Ibidem*, p. 33.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 12.

Magdei Isanos a fost receptată de către critica literară. Au fost inventariate toate perspectivele critice enunțate începând cu anul 1936, la doar patru ani după momentul debutului autoarei, și continuând până în momentul de față, cu sublinierea faptului că nu există pretenția ca prezentul studiu să fie considerat exhaustiv, existând, cu siguranță, și alte referințe critice la care nu s-a putut avea acces. Atât în urma consultării numeroaselor opinii critice, cât și a analizei corpusului de texte, se poate afirma că Magda Isanos reprezintă o voce inconfundabilă în spațiul literar românesc interbelic, constituind un model de creație pentru succesorii săi, opera sa generând și astăzi emoție și denudând un tip aparte de sensibilitate creatoare, dovadă fiind numeroasele articole exegetice care vizează receptarea operei sale literare, precum și Festivalul literar „Eusebiu Camilar – Magda Isanos”, care se desfășoară în fiecare an, din 1996, în Udești, satul natal al lui Eusebiu Camilar, evocând imaginile celor două personalități literare și făcând cunoscut publicului capodoperele lor literare, provocând participanții să interpreteze conținutul textual⁵⁶.

Originalitatea prezentei teze de doctorat rezultă din aplicarea unei grile de lectură personalizate, care devoalează cititorilor numeroase sensuri și semnificații ale textelor, punctând corespondențele biografice și vizând absolut toate textele semnate de Magda Isanos, lucrarea fiind îmbogățită, de asemenea, cu vaste referințe critice.

⁵⁶ Din anul 2022, evenimentul menționat se numește Festivalul-concurs de literatură „Rezonanțe Udeștene” și are în vedere atât promovarea imaginii Magdei Isanos și a lui Eusebiu Camilar, cât și a altor personalități care își au obârșia în Udești ori al căror traseu existențial poate fi asociat cu toposul menționat, potrivit informațiilor notate de Daniela Micuțariu în articolul *Festivalul-concurs de literatură „Rezonanțe Udeștene”, ediția a XXVI-a, miercuri, la Biblioteca Bucovinei* disponibil la <https://www.monitorulsv.ro/Ultima-ora-local/2022-06-27/Festivalul-concurs-de-literatura-Rezonante-Udestene-editia-a-XXVI-a-miercuri-la-Biblioteca-Bucovinei> (articol consultat în data de 24.01.2024)

Bibliografie

A. Bibliografia operei Magdei Isanos – Corpusul analizat

1. Ediții consultate

1. Isanos, Magda, *Scrieri*, ediție, studiu introductiv, repere cronologice, note și comentarii, referințe bibliografice de Aliona Grati, Editura Știința, Chișinău, 2016

2. Magda Isanos – volume, periodice

Volume⁵⁷

1. Isanos, Magda, *Cântarea munților – Poeme*, Cu un portret al autoarei și cu o prezentare de Mihai Beniuc, Editura Ministerul Artelor, București, 1945
2. Isanos, Magda, *Versuri*, Ediție îngrijită și prefațată de Marin Bucur, Editura pentru Literatură, București, 1964
3. Isanos, Magda, *Poezii*, Antologie, postfață și bibliografie de Magda Ursache, Editura Minerva, București, 1974
4. Isanos, Magda, *Mă scald în zi ca un copil în râu*, Coperta și ilustrațiile de Wanda Măiorescu, Editura Ion Creangă, București, 1982
5. Isanos, Magda, *Cântarea munților – Versuri, proză și publicistică*, Ediție și tabel cronologic de Margareta Husar, Prefață de Constantin Ciopraga, Editura Minerva, București, 1988
6. Isanos, Magda, *Confesiuni lirice*, Cuvânt înainte de Vasile Badiu, Editura Literatura artistică, Chișinău, 1989
7. Isanos, Magda, *Poemul femeii care iubea primăvara*, Cuvânt înainte de Carmen Mușat-Coman, Editura Cununi de Stele, București, 2021
8. Isanos, Magda, *Versuri*, Ediție alcătuită și prefațată de Florea Firan, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2018
9. Isanos, Magda, *Când îngerii cântă/ When angels sing, Poezii și proză/ Poems and prose*, Postfață de Elisabeta Isanos Goian, The Romanian Cultural Foundation, Iași, 1994

Periodice

1. Isanos, Magda, *Ploaie*, în revista *Viața Basarabiei*, an III, nr. 3, martie 1934 (<http://www.moldavica.bnrm.md/biblielmo?e=d-01000-00---off-0periodice--00-1---0-10-0---0---0direct-10---4-----0-01--11-ro-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&cl=CL2.8.9&d=JG146.55>)
2. Isanos, Magda, *Rochia*, în revista *Viața Basarabiei*, an IV, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1935 (<http://www.moldavica.bnrm.md/biblielmo?e=d-01000-00---off-0periodice--00-1---0-10-0---0---0direct-10---4-----0-01--11-ro-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&cl=CL2.8.9&d=JG128.7>)
3. Isanos, Magda, *Toamna*, în revista *Viața Basarabiei*, an V, nr. 3-4, martie-aprilie 1936 (<http://www.moldavica.bnrm.md/biblielmo?e=d-01000-00---off-0periodice--00-1---0-10-0---0---0direct-10---4-----0-01--11-ro-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&cl=CL2.8.9&d=JD2708.26>)
4. Isanos, Magda, *Atavism*, în revista *Viața Basarabiei*, an V, nr. 3-4, martie-aprilie 1936 (<http://www.moldavica.bnrm.md/biblielmo?e=d-01000-00---off-0periodice--00-1---0-10-0---0---0direct-10---4-----0-01--11-ro-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&cl=CL2.8.9&d=JD2708.26>)
5. Isanos, Magda, *Pădurea*, în revista *Vremea*, an 15, nr. 654, 28 iunie 1942 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Vremea_1942-1/?query=isanos&pg=373&layout=s)
6. Isanos, Magda, *Poemul femeii care iubea primăvara*, în revista *Vremea*, an 16, nr. 693, 4 aprilie 1943 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Vremea_1943-1/?query=isanos&pg=161&layout=s)
7. Isanos, Magda, *Păsările*, în revista *Vremea*, an 16, nr. 698, 16 mai 1943 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Vremea_1943-1/?query=isanos&pg=236&layout=s)
8. Isanos, Magda, *Solii cerului*, în revista *Vremea*, an 16, nr. 698, 16 mai 1943 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Vremea_1943-1/?query=isanos&pg=236&layout=s)
9. Isanos, Magda, *Fata bătrână*, în revista *Vremea*, an 16, nr. 708, 25 iulie 1943 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Vremea_1943-2/?query=isanos&pg=42&layout=s)
10. Isanos, Magda, *Dumnezeu*, în revista *Vremea*, an 16, nr. 728, 12 decembrie 1943 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Vremea_1943-2/?query=isanos&pg=305&layout=s)
11. Isanos, Magda, *Duhurile pământului*, în revista *Vremea*, an 17, nr. 753, 11 iunie 1944 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Vremea_1944-1/?query=isanos&pg=89&layout=s)

⁵⁷ Toate textele literare care constituie corpusul supus analizei, inclusiv epistolele, au fost consultate din ediția critică îngrijită Aliona Grati, *Magda Isanos – Scrieri*, Editura Știința, Chișinău, 2016.

12. Isanos, Magda, *Oglinzi*, în *Revista Fundațiilor Regale*, an 9, nr. 5, 1 mai 1944
13. Isanos, Magda, *Oamenii*, în *Revista Fundațiilor Regale*, an 9, nr. 5, 1 mai 1944
14. Isanos, Magda, *Toamnă*, în *Revista Fundațiilor Regale*, an 9, nr. 5, 1 mai 1944
15. Isanos, Magda, *Trebuie să plec astăzi seară*, în revista *Universul literar*, an 63, nr. 1, 21 ianuarie 1945 (https://adt.arcanum.com/ro/view/UniversulLiterar_1945/?query=isanos&pg=5&layout=s)
16. Isanos, Magda, Camilar, Eusebiu, *Un act din drama „Focurile” (Răscoala lui Horia) – Actul IV*, în revista *Viața Românească*, an 37, nr. 3-4, 1945 (https://adt.arcanum.com/ro/view/ViataRomaneasca_1945_01/?query=focurile&pg=290&layout=s)
17. Isanos, Magda, *De-am fi împărțit pe dreptate*, în *Revista Fundațiilor Regale*, an 12, nr. 3, 1 martie 1945 (https://adt.arcanum.com/ro/view/RevistaFundatiilorRegale_1945_1/?query=de-am+fi+%C3%AEmp%C4%83rtit+pe+dreptate&pg=548&layout=s)
18. Isanos, Magda, *Cel puțin legănați-vă ramuri*, în *Revista Fundațiilor Regale*, an 12, nr. 3, 1 martie 1945 (https://adt.arcanum.com/ro/view/RevistaFundatiilorRegale_1945_1/?query=de-am+fi+%C3%AEmp%C4%83rtit+pe+dreptate&pg=548&layout=s)
19. Isanos, Magda, *Spital*, în *Revista Fundațiilor Regale*, an 12, nr. 3, 1 martie 1945 (https://adt.arcanum.com/ro/view/RevistaFundatiilorRegale_1945_1/?query=de-am+fi+%C3%AEmp%C4%83rtit+pe+dreptate&pg=548&layout=s)
21. Isanos, Magda, *Insula scufundată*, în *Revista Fundațiilor Regale*, an 12, nr. 3, 1 martie 1945 (https://adt.arcanum.com/ro/view/RevistaFundatiilorRegale_1945_1/?query=de-am+fi+%C3%AEmp%C4%83rtit+pe+dreptate&pg=548&layout=s)
22. Isanos, Magda, *Am văzut și eu oameni plecând*, în revista *Albina*, an 51, nr. 23-24, 6 iunie 1948 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Albina_1948/?query=isanos&pg=90&layout=s)
23. Isanos, Magda, *Aștept anul nou*, în revista *România liberă*, an 6, nr. 1090, 8 martie 1948 (https://adt.arcanum.com/ro/view/RomaniaLibera_1948_03/?query=A%C8%99tept+anul+nou+magda+isanos&pg=55&layout=s)
24. Isanos, Magda, *Plugul roșu*, în revista *Drum nou*, an 15, nr. 4317, 6 noiembrie 1958 (https://adt.arcanum.com/ro/view/DrumNou_1958_11/?query=plugul+ro%C8%99u&pg=27&layout=s)
25. Isanos, Magda, *Primăvara*, în revista *Viața Românească*, an 12, nr. 5, 1959 (https://adt.arcanum.com/ro/view/ViataRomaneasca_1959_01/?query=isanos&pg=1017&layout=s)
26. Isanos, Magda, *Dimineața*, în revista *Luceafărul*, an 6, nr. 20, 28 septembrie 1963 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Luceafarul_1963_02/?query=isanos&pg=75&layout=s)
27. Isanos, Magda, *Iubirea*, în revista *Luceafărul*, an 6, nr. 20, 28 septembrie 1963 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Luceafarul_1963_02/?query=isanos&pg=75&layout=s)
28. Isanos, Magda, *Înțelepciune*, în revista *Luceafărul*, an 6, nr. 20, 28 septembrie 1963 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Luceafarul_1963_02/?query=isanos&pg=75&layout=s)
29. Isanos, Magda, *Târziu*, în revista *Luceafărul*, an 6, nr. 20, 28 septembrie 1963 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Luceafarul_1963_02/?query=isanos&pg=75&layout=s)
30. Isanos, Magda, *Aș vrea*, în revista *Luceafărul*, an 6, nr. 20, 28 septembrie 1963 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Luceafarul_1963_02/?query=isanos&pg=75&layout=s)
31. Isanos, Magda, *Belșug trist*, în revista *Luceafărul*, an 6, nr. 20, 28 septembrie 1963 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Luceafarul_1963_02/?query=isanos&pg=75&layout=s)
32. Isanos, Magda, *Înrudire*, în revista *Luceafărul*, an 6, nr. 20, 28 septembrie 1963 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Luceafarul_1963_02/?query=isanos&pg=75&layout=s)
33. Isanos, Magda, *Ciuta*, în revista *Luceafărul*, an 6, nr. 20, 28 septembrie 1963 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Luceafarul_1963_02/?query=isanos&pg=75&layout=s)
34. Isanos, Magda, *Sapho*, în revista *Luceafărul*, an 6, nr. 20, 28 septembrie 1963 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Luceafarul_1963_02/?query=isanos&pg=75&layout=s)
35. Isanos, Magda, *Întoarcere*, în revista *Femeia*, An 18, nr. 9, 1 septembrie 1965 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Femeia_1965/?query=isanos&pg=270&layout=s)
36. Isanos, Magda, *Mama*, în revista *Femeia*, An 18, nr. 9, 1 septembrie 1965 (https://adt.arcanum.com/ro/view/Femeia_1965/?query=isanos&pg=270&layout=s)
37. Isanos, Magda, *Din dragostea de oameni*, în revista *Viața studentescă*, an 15, nr. 9, 4 martie 1970 (https://adt.arcanum.com/ro/view/ViataStudenteasca_1970-1/?query=isanos&pg=131&layout=s)

B. Dicționare. Antologii. Istorie literare

1. ****Genul liric*, Studiu introductiv și antologie de Margareta Iordan, Editura Tineretului, București, 1967
2. ****O istorie critică a literaturii din Basarabia*, Cuvânt înainte de Eugen Simion, Editura Știința, Chișinău,

3. ****Din lirica feminină românească*, Antologie și note de Ileana Manole și Virginia Carianopol, Cuvânt înainte de Vasile Nicolescu, Editura Albatros, București, 1975
4. ****Poeți și critici despre poezie*, Ediție îngrijită și prefațată de Adriana Mătescu, Editura Albatros, București, 1972
5. Beniuc, Mihai, *Despre poezie*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1953
6. Beniuc, Mihai, *Poezia noastră*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1956
7. Bodișteanu, Florica, *Poetica genurilor literare*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Institutul European, Iași, 2009
8. Bucur, Marin, *Literatura română contemporană, Poezia*, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980
9. Bucur, Marin, *Poezie-destin-dramă*, Editura Cartea Românească, București, 1982
10. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, Traducere de Micaela Slăvescu, Laurențiu Zoicaș, Editura Polirom, Iași, 2009
11. Chițimia, I.C., Dima, Al., *Dicționar cronologic – Literatura română*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979
12. Cimpoi, Mihai, *Basarabia sub steaua exilului*, Editura Viitorul Românesc, București, 1994
13. Cimpoi, Mihai, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Arc, Chișinău, 1977
14. Constantinescu, Pompiliu, *Scrieri*, volumul III, Ediție îngrijită de Constanța Constantinescu, cu o prefață de Victor Felea, Editura pentru Literatură, București, 1969
15. Cornea, Paul, Șerban, Geo, *Dicționar al presei literare românești*, argument de Ion Dodu Bălan, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987
16. Doinaș, Ștefan Augustin, *Măștile adevărului poetic*, Editura Cartea Românească, București, 1992
17. Felea, Victor, *Dialoguri despre poezie*, Editura pentru literatură, București, 1965
18. Felea, Victor, *Poezie și critică*, Editura Dacia, Cluj, 1971
19. Friedrich, Hugo, *Structura liricii moderne*, Editura pentru literatură, București, 1969
20. Grati, Aliona, *Privirea Euridicei. Lirica feminină din Basarabia. Anii '20-'30*, Editura Tipo Moldova, Chișinău, 2013
21. Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, Editura pentru Literatură, București, 1968
22. Manolescu, Nicolae, *Poezia română modernă de la George Bacovia la Emil Botta*, Editura pentru Literatură, București, 1968
23. Marino, Adrian, *Cronica, Dintr-un dicționar de idei literare*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2010
24. Mărânduc, Cătălina, *Dicționar de scriitori români*, Editura Lucman, București, 2007
25. Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum I.O., București, 2000
26. Micu, Dumitru, Manolescu, Nicolae, *Literatura română de azi (1944-1964)*, Editura Tineretului, București, 1965
27. Micu, Dumitru, *Scurtă istorie a literaturii române*, Volumul al II-lea, Editura Iriana, București, 1995
28. Parfene, Constantin, *Teorie și analiză literară – Ghid practic*, Editura Științifică, București, 1993
29. Pascu, Florentina, *Tipuri de discurs în literatură*, Editura Aius, Craiova, 2012

30. Păcurariu, Dim., *Dicționar de literatura română*, Editura Univers, București, 1979
31. Philippide, Alexandru, *Scriitorul și arta lui*, Editura pentru Literatură, București, 1968
32. Piru, Al., *Istoria literaturii române*, Editura Grai și suflet – cultura națională, București, 1994
33. Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, vol. III, Ediție îngrijită de Constanța Constantinescu, cu o prefață de Victor Felea, Editura pentru Literatură, București, 1969
34. Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, vol. 3, Editura Minerva, București, 1987
35. Rusu, Liviu, *Estetica poeziei lirice*, Editura pentru Literatură, București, 1969
36. Sasu, Aurel, *Dicționarul biografic al literaturii române, A-L*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006
37. Simion, Eugen, *Dicționarul general al literaturii române*, volumul III (E-K), Editura Univers Enciclopedic, București, 2005
38. Simion, Eugen, *Întoarcerea autorului*, Editura Minerva, București, 1993
39. Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, Ediție îngrijită de Geo Șerban, Editura Orizonturi, București, 2010
40. Zăciu, Mircea, Papahagi, Marian, Sasu, Aurel, *Dicționarul scriitorilor români, D-L*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998

C. Studii și articole teoretice

1. Studii de interes general despre cultura românească în perioada interbelică

1. Bădărău, George, *Modernismul interbelic*, Editura Institutul European, Iași, 2005
2. Crăciun, Gheorghe, *Aisbergul poeziei moderne*, cu un Argument al autorului, Ediție îngrijită de Carmen Mușat și Oana Crăciun, Cuvânt înainte de Caius Dobrescu, Postfață de Mircea Martin, Editura Polirom, Iași, 2017

2. Studii teoretice și aplicative despre metodologia de cercetare

1. *** *Analiză și interpretare – orientări în critica literară contemporană*, (coordonator Silviu Iosifescu), Editura Științifică, București, 1972
2. Fotache, Oana, Băicoianu, Anca, *Teoria literaturii – Orientări în teoria și critica literară contemporană*, Editura Universității din București, București, 2005
3. Lotman, I. M., *Lecții de poetică structurală*, în românește de Radu Nicolau, Prefață de Mihai Pop, Editura Univers, București, 1970
4. Mauron, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, traducere din limba franceză de Ioana Bot, aparat critic, bibliografie și note pentru ediția românească de Ioana Bot și Raluca Lupu, Dacia, Cluj-Napoca, 2001
5. Munteanu, Romul, *Lecturi și sisteme*, Editura Eminescu, București, 1977

D. Studii și articole despre autoare

a) în volum

1. Beniuc, Mihai, *Prezentare la Cântarea munților*, Editura Ministerul Artelor, București, 1945
2. Bucur, Marin, *Prefață la Isanos, Magda, Poezii*, Editura pentru Literatură, București, 1964
3. Bugariu, Voicu, *Patria și cuvântul poetic în Contemporanul*, nr. 6, 6 februarie 1976
4. Ciopraga, Constantin, *O etică a depășirii de sine: Magda Isanos în Amfiteatrul cu poeți*, Editura Princeps Edit, Iași, 2002
5. Ciopraga, Constantin, *Prefață la Cântarea munților*, Editura Minerva, București, 1988
6. Firan, Florea, *Prefață în Isanos, Magda, Versuri*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2018
7. Maftעי, Ionel, *Calendar în Cronica*, Anul 15, nr. 16, 18 aprilie 1980
8. Petruș, Gh., *Magda Isanos în Foaia noastră*, Anul 29, nr. 32, 12 august 1979
9. Ursache, Magda, *Postfață la Poezii de Isanos, Magda*, Editura Minerva, București, 1974

b) în periodice

1. „Însemnări ieșene” – numărul pe septembrie, în *Opinia*, nr. 8837, Anul 32, 20 septembrie 1936
2. A.B., *Poezia românească în Grecia*, în *Contemporanul*, nr. 23, 9 iunie 1978
3. A.B., *Veronica Porumbacu – despre poezia militantă*, în *Contemporanul*, nr. 28, Anul 12, 18 iulie 1958
4. Abăluță, Constantin, *Poezia română după proletcultism*, în *Vatra*, Anul 30, nr. 3, 1 martie 2000
5. Abăluță, Constantin, *Un volum memorabil*, în *Contemporanul*, Anul 13, nr. 11, 1 noiembrie 2003
6. Alecu, Viorel, *...La Iași*, în *Luceafărul*, Anul 26, nr.10, 12 martie 1983

7. Ana Blandiana, *Despre poezia feminină*, în *Amfiteatru*, Anul 2, nr. 17, 1 mai 1967
8. Antonescu, Nae, *Magda Isanos – un demers exemplar*, în *Steaua*, nr. 5, Anul 32, 1 mai 1981
9. Antonescu, Nae, *Magda Isanos*, în *Tribuna*, Anul 18, nr. 46, 14 noiembrie 1974
10. Apetroaie, Ion, *Literatură basarabeană*, în *Cronica*, Anul 26, nr. 18, 3 mai 1991
11. Aura Pană, *Cu fruntea lângă cer, voi scrie despre viață*, în *Cronica*, Anul 1, nr. 14, 14 mai 1966
12. Badiu, Vasile, *Cuvânt înainte*, în *Isanos, Magda, Confesiuni lirice*, Editura Literatura artistică, Chișinău, 1989
13. Baltazar, Camil, *Magda Isanos – Poeta luptătoare*, în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 6, Anul 13, 1 iunie 1946
14. Baltazar, Camil, *Magda Isanos*, în *Viața Românească*, Anul 14, nr. 12, 1961
15. Baltazar, Camil, *Răspuns la niște „precizări“*, în *Cronica*, Anul 5, nr. 18, 2 mai 1970
16. Banuș, Maria, *Combustiune*, în *Contemporanul*, vineri, 15 septembrie 1972, nr. 38, anul 26
17. Banuș, Maria, *Margareta*, în *Contemporanul*, Anul 23, 14 noiembrie 1969, nr. 46
18. Băciuț, N., *Poezia la rădăcina zborului*, în *Cuvântul liber*, nr. 111, anul 15, 10 iunie 2003
19. Băciuț, Nicolae, Mălăncioiu, Ileana – 60 în *Cuvântul liber*, 1 februarie 2000, nr.21, Anul 12
20. Băciuț, Nicolae, *Vis vegetal*, în *Cuvântul liber*, Cotidian mureșean democratic și independent, anul XXVI, nr. 109, Mureș, marți, iunie 2014
21. Bădescu, Horia, *Magda Isanos – drumul spre eleusis*, în *Steaua*, Anul 25, nr. 6, 1 iunie 1974
22. Bădescu, Horia, *Magda Isanos – un demers exemplar*, în *Steaua*, Anul 32, nr. 5, 1 mai 1981
23. Bădescu, Horia, *Magda Isanos, Drumul spre Eleusis*, în *Steaua*, Anul 25, nr.6, 1 iunie 1974
24. Bărbulescu, Simion, *Particularități ale scriiturii în amfiteatru cu poeți*, în *Contemporanul*, Anul 12, nr. 28, 11 iunie 2002
25. Bărbulescu, Simion, *Magda Isanos: Versuri*, în *Iașul literar*, nr. 10, Anul 15, 1 octombrie 1964
26. Bogza, Geo, *Bob Bulgaru*, în *Contemporanul*, nr. 4, anul 26, 21 ianuarie 1972
27. Bogza, Geo, *O nobilă umbră*, în *Contemporanul*, nr.10, Anul 28, 1 martie 1974
28. Bogza, Geo, *Șincai*, în *Contemporanul*, An. 20, nr. 50, 16 decembrie 1966
29. Borda, Valentin, *Magda Isanos*, în *Cuvântul liber*, nr. 26, anul 16, 7 februarie 2004
30. Breslașu, Marcel, *Gânduri pentru Magda Isanos*, în *Gazeta literară*, nr. 16, Anul 2, 21 aprilie 1955, p. 2.
31. Bucur, Marin, *Medalion*, în *Luceafărul*, Anul 6, nr. 20, 28 septembrie 1963
32. Buzăși, Ion, *Hristu Cândrovreanu: Literatura română pentru copii*, în *Steaua*, Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.S. România, Anul XL, august 1989, nr. 8, Cluj-Napoca
33. Buzăși, Ion, *Între altar și cărți*, în *Vatra*, Anul 46, nr. 9-10, 1 sept 2016
34. C.O., *Scriitori din Basarabia*, în *Epoca*, nr. 2253, 08 august 1936
35. Cazimir, Otilia, *Magda Isanos – manuscris de-al Otiliei Cazimir* inclus în articolul semant de Sanda, George, *Vocația prieteniei*, în *Luceafărul*, Anul 27, nr. 8, 25 februarie 1984
36. Căluian, Catrina, *Magda Isanos – rădăcini gălățene*, în *Axis Libri – revistă trimestrială editată de Biblioteca Județeană „V.A.Urechia”*, Galați, Anul IV, nr. 10, martie, 2011
37. Chelariu, Traian, *Anul literar*, în *Universul literar*, nr. 36, Anul 61, 30 decembrie 1943
38. Chelariu, Traian, *Magda Isanos: Poezii*, în *Universul literar*, nr. 17, Anul 61, 20 iunie 1943
39. Cimpoi, Mihai, *Magda Isanos, „nepoată” a Greciei și fiică a Basarabiei*, în *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Editura Arc, Chișinău, 1997
40. Cioculescu, Șerban, *Magda Isanos: Cântarea munților – poeme*, în *Adevărul*, nr. 16562, Anul 59, 15 mai 1946
41. Ciopraga, Constantin, *Între biografie și meditație*, în *Transilvania*, Anul 88, nr. 8, 1 august 1982
42. Ciopraga, Constantin, *Poezia Candorii*, în *Luceafărul*, nr. 44, Anul 31, 29 octombrie 1988
43. Constantin, Letiția, *Instrumente ale „agitației culturale” în perioada 1944-1954*, în *România literară*, nr. 19, Anul 41, 15 mai 2009
44. Constantinescu, Pompiliu, *Magda Isanos: Poezii; Iași, edit. „Brawo”*, în *Vremea*, nr. 713, Anul 16, 29 august 1943
45. *Contemporanul*, Anul 18, nr. 19, 8 mai 1963, p. 3
46. Cordun, Miron, *Cartea Școalelor*, în *Argeș*, Anul 22, nr.5, 1 mai 1987
47. Crăciun, Victor, *Magda Isanos: Versuri*, în *Flacăra Iașului*, Anul 20, nr. 5571, 6 august 1964
48. Cristoiu, Ion, *Magda Isanos între nădejde și deznădejde*, în *Steaua*, Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.S. România, Anul XL, mai 1989, nr. 5, Cluj-Napoca
49. Demetrius, Lucia, *Magda Isanos*, în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 16547, Anul 59, 25 aprilie 1946.
50. Diaconu, Virgil, *Poezia religioasă românească*, în *Vatra*, Anul 48, nr. 4-5, 1 aprilie 2014
51. Dimisianu, G., *Lecturi comentate (Horia Bădescu, Magda Isanos: Drumul spre Eleusis)*, în *România literară*, 1975, nr. 40, Anul 8, 2 octombrie 1975

52. Dragomir, Miha, *Lângă cartea Magdei Isanos*, în *Gazeta literară*, nr. 6, 9 februarie 1956, Anul 3
53. Drăgan, Gheorghe, *Prezența poetei*, în *Ateneu*, Anul 3, nr. 5, 1 mai 1966
54. Drumeș, Valeriu, *Personalitate și luciditate*, în *Orizont*, Anul 40, 17 martie 1989
55. Ducan, Darie, *Ion Pop, poetul – o relectură*, în *Vatra*, nr. 10-11, 1 octombrie 2018
56. Felea, Victor, *Scurt periplu*, în *Steaua*, Anul 15, nr. 8, 1 august 1964
57. Feraru, Margareta, *Magda Isanos – Poeta dragostei de viață*, în *Femeia*, Anul 18, nr. 9, 1 septembrie 1965
58. Florescu, Nicolae, *Cu Alexandru Piru despre Năzuința îngerului*, în *Cronica*, 1980, nr. 6, 8 februarie 1980
59. G.B., *Magda Isanos în limba sârbă*, în *Orizont*, Anul 15, nr. 1, 1 ianuarie 1964
60. Genescu, Maria, *Îngerii mâncători de ceapă*, în *România literară*, Anul 27, nr. 19, 18 mai 1994
61. Georgescu, Paul, *Primăvară curată*, în *Contemporanul*, Anul 11, nr. 40, 4 octombrie 1957
62. Gorgos, Veronica, *Câteva precizări despre Magda Isanos*, în *Contemporanul*, 13 martie 1970, nr. 11
63. Gorgos, Veronica, *Magda Isanos – Naiada*, în *Cronica*, Anul 8, nr. 48, 30 noiembrie 1973
64. Graur, Doina, *Lirica feminină actuală*, în *Contemporanul*, Anul 18, nr. 40, 2 octombrie 1964
65. Grigore, Rodica, *Retorica măștilor în proza interbelică românească*, în *România literară*, anul 38, nr. 49, 14 decembrie 2005
66. Horvat, Săluț, *Contribuții la o istorie a presei literare*, în *Contemporanul*, Anul 12, nr. 42, 17 oct 2002
67. I. Car., *Cântarea munților de Magda Isanos*, în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 4, Anul 12, 1 decembrie 1945
68. Ilie, Dan, *Debutul Magdei Isanos la „Însemnări ieșene”*, în *Cronica*, Anul 1, nr. 10, 16 aprilie 1966
69. Iosifescu, Silviu, *Poezia nouă în R.P.R. – antologie*, în *România liberă*, nr. 2563, Anul 10, 26 decembrie 1952
70. Isanos, Elisabeta, *Magda Isanos în Argeș – Manuscrisul de la Drăganu*, în *Argeș*, Revistă lunară, editată de Comitetul anul XVIII, nr.9, septembrie 1983
71. Ivașcu, George, *Schiță de profil*, în *Contemporanul*, Anul 23, 22 august 1969, nr.34
72. Leon, Grama în Sanda, George, *Vocația prieteniei*, în *Luceafărul*, Anul 27, nr. 8, 25 februarie 1984
73. Luca, Eugen, *Magda Isanos*, în *Contemporanul*, Anul 23, 12 decembrie 1969, nr. 50
74. Maftעי, Ionel, *Femei celebre din trecutul Iașului*, în *Flacăra Iașului*, Anul 2, nr. 121, 8 martie 2001
75. Manolescu, Florin, *Recapitulări*, în *Contemporanul*, nr. 25, 15 iunie 1984
76. Manolescu, N., Chiropol, Miro, *Schimbarea la față*, în *Contemporanul*, Anul 23, nr. 5, 31.01.1969
77. Manolescu, Nicolae, *Moștenirea Magdei Isanos*, în *România literară*, Anul 22, nr. 8, 23 februarie 1989
78. Manolescu, Nicolae, *Poezia*, în *Contemporanul*, Anul 19, nr. 1, 01 ian 1965
79. Marcoș, Ion, Bădescu, Horia, *Magda Isanos*, în *Tribuna*, Anul 19, nr. 45, 6 noiembrie 1975
80. Marin, Adrian, *Anul literar 1943*, în *Gazeta Transilvaniei*, nr.1, Anul 107, 1 ianuarie 1944
81. Martin, Aurel, *Magda Isanos*, în *Contemporanul*, 13 aprilie 1956, anul 10, nr.15
82. Mateș, E., *Femei în literatură*, în *România viitoare*, nr. 230, Anul 3, 10 octombrie 1946
83. Mănuță, Dan, *Ediții de scriitori români apărute la Chișinău*, în *Cronica*, Anul 25, nr. 22, 1 iunie 1990
84. Mecu, Nicolae, *Restitutor ingenuitatis*, în *Viața românească*, Anul 84, nr. 4, 1989
85. Medeleanu Scărlătescu, Gabriela, *Magda Isanos într-o ediție pentru copii*, în *Cronica*, Anul 18, nr. 1, 7 ianuarie 1983
86. Melinte, Romeo, *Pasărea măiastră Magda Isanos*, în *Flacăra*, Anul 83, nr. 17, 28 aprilie 1993
87. Mîcu, D., *Ramură înfloritoare*, în *România literară*, Anul 14, nr. 16, 16 aprilie 1981
88. Mîcu, Dumitru, *Modernism, tradiționalism*, în *Viața românească*, Anul 79, nr. 10, octombrie 1984, p. 18
89. Mîtru, Valer, *Un mesaj emoționant*, în *Flacăra Iașului*, nr. 2962, Anul 12, 4 martie 1956
90. Mocanu, Marin Radu, *Sărac. Sărac. Dar ce păcat...*, în *Contemporanul*, nr. 43, 8 noiembrie 2001, Anul XI
91. Mocanu, Marin Radu, *Prezentul trecutului val*, în *Contemporanul*, nr. 36, 20 septembrie 2001, Anul XI
92. Munteanu, Eugen, *De la realismul critic la realismul socialist*, în *Contemporanul*, Anul 16, nr. 13, 30 martie 1962
93. Mureșan, Dumitru, *Poezie și tradiție*, în *Vatra*, Anul 14, nr. 7, 1 iulie 1984
94. Necula, Petru, *Magda Isanos – Dramaturg*, în *Contemporanul*, nr. 46, Anul 26, 10 noiembrie 1972
95. Niculescu, Dem., *Poezia peisajului natal*, în *Contemporanul*, nr. 32, 9 august 1985
96. *Orizont*, în *Scânteia*, nr. 192, Anul 2, 8 aprilie 1945.
97. Pascu, Petre, *Magda Isanos: Versuri*, în *Orizont*, Anul 15, nr. 8, 1 august 1964
98. Pavelescu, Mircea, *Magda Isanos: Poezii*, în *Vremea*, nr. 711, Anul 16, 15 august 1943
99. Păcurariu, D., *Manualul de clasa a XI-a*, în *Contemporanul*, Anul 16, nr. 27, 6 iulie 1972

100. Păunescu, Adrian, *Al treilea mare moment*, în *Contemporanul*, nr. 45, 6 noiembrie 1987
101. Păunescu, Adrian, *Odă poezilor români*, în *Contemporanul*, nr. 29, 17 iulie 1987
102. Păunescu, Adrian, *Posteminescienii*, în *Contemporanul*, nr. 52, 23 decembrie 1988
103. Perpessicius, *Două semestre de poezie*, în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 1, Anul 13, 1 ianuarie 1946
104. Petraș, Irina, *Răsfoiri: Toamna, femeia cu privire fumurie*, în *Contemporanul*, anul 10, nr. 4, 27 ianuarie 2000
105. Petroveanu, M., *Mesajul umanist al poeziei contemporane*, în *Viața Românească*, Anul 17, nr. 8, August 1964
106. Platon, Maria, *O poetă a vieții triumfătoare: Magda Isanos*, în *Flacăra Iașului*, Anul 25, nr. 7214, 22 noiembrie 1969
107. Popa, Eugenia, *Corespondență*, în *Contemporanul*, Anul 13, nr. 32, 14 august 1959
108. Popa, Mircea Al., *Magda Isanos: Versuri*, în *Tribuna*, Anul 8, nr. 30, 23 iulie 1964
109. Popescu, Radu, *181 poete*, în *Contemporanul*, Anul 14, nr. 12, 18 martie
110. Popovici, Alexandru, *La moartea Magdei Isanos*, în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 12, Anul 11, 1 decembrie 1944
111. Rachieru, Adrian Dinu, *Un om „cumpănit”*: Mihai Cimpoi, în *Contemporanul*, nr. 9, 1 septembrie 2012, anul 23
112. Radian, Sanda, *O nouă ediție din versurile Magdei Isanos*, în *Viața Românească*, Anul 17, nr. 9, August 1964
113. Radian, Sanda, *Originalitatea viziunii vitaliste a poeziei Magdei Isanos*, în *Viața românească*, Anul 25, nr. 8, august 1972
114. Rău, Aurel, *40 de ani de existență*, în *Steaua*, Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.S. România, Anul XL, noiembrie-decembrie 1989, nr. 11-12 Cluj-Napoca
115. Rugină, L., *Pledoarie pentru lirica intimă: Magda Isanos*, în *Orizonturi*, vol.2, ISJ Galați, CCD Galați, 1972
116. Rusu, M.N., *Magda Isanos împotriva existenței finite*, în *Luceafărul*, Anul 9, nr. 18, 30 aprilie 1966
117. Sadoveanu, Profira, *O poetă tânără: Magda Isanos*, în *Dimineața*, nr. 10851, Anul 33, 8 martie 1937
118. Sângeorzan, Zaharia, *Rostirile Magdei Isanos*, în *Cronica*, Anul 24, nr. 10, 10 martie 1989
119. Sârbu, Nicolae, *O anomalie dramatică numită poezie*, în *Timpul*, Anul 11, nr. 89, 15 aprilie 2000
120. Simuț, Ion, Bădescu, Horia, *Magda Isanos – Drumul spre Eleusis*, în *Steaua*, Anul 26, nr. 11, 1 noiembrie 1975
121. Simuț, Ion, *Poezia- scară spre cer*, în *România literară*, Anul 38, nr. 16, 27 aprilie 2005
122. Solomon, Dumitru, *Referofobia*, în *Gazeta literară*, nr. 15, Anul 3, 12 aprilie 1956
123. Șimon, Felicia, *Magda Isanos, din miez de prim război, în amurg de al doilea mondial!*, în *Cuvântul liber*, Anul 26, nr. 74, 16 aprilie 2014
124. Șincan, Gheorghe, *Drumul vieții nu are cale de întoarcere*, în *Cuvântul liber*, nr. 178, Anul 27, 15 sept. 2015
125. Șugariu, Ion, *Viața poeziei*, în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 10, Anul 10, 1 octombrie
126. Ștefănescu, Alex., *Strigătul*, în *România literară*, Anul 39, nr. 34, 25 august 2006
127. Ștefănescu, Alex., *O poezie care se sfârșeamă la prima atingere*, în *România literară*, nr. 42, 28 martie 1994
128. Ștefănescu, Alex., *Poezie și dans*, în *România literară*, Anul 6, nr. 3, 18 ianuarie 1973
129. Ștefănescu, Alex., *Scurte secvențe din istoria literaturii române contemporane în Ramuri*, Anul 35, nr. 10, 1 octombrie 1998
130. Ștefănescu, Alex., *Un ortodoxism neortodox*, în *Contemporanul*, nr. 5, 1 mai 2010, Anul 21
131. Tănăsescu, Antoaneta, *Secolul omului de jos*, în *Contemporanul*, nr. 35, 24 august 1973
132. Tomoiogă, Anca, *Psalmii*, în *Contemporanul*, nr. 9, anul 23, 1 septembrie 2012
133. Turtureanu, N., *Un poet „al soarelui și-al umbrei”*, în *Cronica*, nr. 6, Anul 21, 7 februarie 1986
134. Ulysse, *Obiectiv*, în *România liberă*, nr. 210, Anul 3, 5 aprilie 1945
135. Ungheanu, M., *Poezii muncitorești*, în *Contemporanul*, Anul 25, nr. 15, 9 aprilie 1971
136. Ungheanu, Mihai, *Magda Isanos: Versuri*, în *Scântea Tineretului*, Anul 20, nr. 4711, 11 iulie 1964
137. Ursachi, Gabriela, *Noiembrie*, în *România literară*, nr. 49, anul 33, 13 decembrie 2000
138. Ursu, G.G., *Magda Isanos – „un suflet trist și-o fire ne-mpăcată”*, în *Manuscriptum – revistă trimestrială editată de Muzeul Literaturii Române*, An 3, nr. 2 (7), București, 1972
139. Ursu, G.G., *Rânduri necunoscute de la Magda Isanos*, în *Cronica*, Anul 2, nr. 32, 12 august 1967
140. Vârtej, Constantin, *Magda Isanos: Țara luminii*, în *Lupta Moldovei*, nr. 140, Anul 2, 6 august 1946
141. Victor, Ion B., *Criterii – Colecția Cele mai frumoase poezii*, în *Contemporanul*, Anul 19, nr. 26, 25 iunie 1965

142. Voina, Maria, *Suntem poeți...*, în *Tribuna*, Anul 32, nr. 15, 14 aprilie 1988,
143. Voncu, Răzvan, *O poezie de recitat: Magda Isanos*, în *România literară*, Revistă a Uniunii Scriitorilor din România, anul XLVIII, nr. 32, 29 iulie 2016
144. Vrăjitoru, Liana, *Magda ISANOS*, în *Cronica*, nr. 10, 16 mai 1995, Anul 30
145. Zalis, Henri, *Cea dintâi virtute a memoriei*, în *Contemporanul*, Anul 10, nr. 15, 13 aprilie 2000
146. Zamfirescu, Violeta, *Seva înaltei viziuni*, în *Luceafărul*, nr. 28, Anul 31, 9 iulie 1988

c) monografii

1. Bădescu, Horia, *Magda Isanos – Drumul spre Eleusis*, Editura Albatros, București, 1975
2. Isanos, Elisabeta, *În căutarea Magdei Isanos*, Editura Fundației PRO, București, 2003
3. Isanos, Elisabeta, *Cosânzenii*, Editura Artpress, Timișoara, 2005
4. Pircă, Lidia Carmen, *Magda Isanos – Lecturi stilistice*, Editura „Universitatea Lucian Blaga”, Sibiu, 2013

E. Studii și articole despre autoare online

1. Bogza, Geo, *Magda Isanos*, în *Contemporanul*, Anul 18, nr. 46, 13 noiembrie 1964 - https://adt.arcanum.com/ro/view/Contemporanul_1964_07-12/?query=ISANOS&pg=161&layout=s
2. Caba, Mihai, *O poezie-n neuitare, Magda Isanos*, în *Limba română*, Anul 30, nr. 2-3, 2020 - <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3854>
3. Cioculescu, Șerban, G. *Călinescu și contemporanii săi*, în *România literară*, Anul 20, nr. 47, 19 noiembrie 1987, p. 7 - https://adt.arcanum.com/ro/view/RomaniaLiterara_1987_10-12/?query=MAGDA+ISANOS&pg=174&layout=s
4. Cozma, Alina-Liliana, *Magda Isanos – Interwar modernist writer with Blagian and Arghegian echoes*, in *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue No. 16/ 2019, published by ARHIPELAG XXI PRESS, Tîrgu Mureș, p. 757 - <http://asociatia-alpha.ro/jrsls/16-2019-Jrsls-c.pdf>
5. *Din arhivele cenzurii – Magda Isanos*, în *Contemporanul*, Anul 11, nr. 43, 8 noiembrie 2001, p. 10 - https://adt.arcanum.com/ro/view/Contemporanul_2001_06-12/?pg=290&layout=s
6. Piru, Alexandru, *Țara luminii de Magda Isanos*, în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 10, Anul 13, 1 octombrie 1946 - https://adt.arcanum.com/ro/view/RevistaFundatiilorRegale_1946_4/?query=MAGDA+ISANOS&pg=0&layout=s
7. www.isanos.ro

F. Alte studii și articole

1. Arghezi, Tudor, *Cuvinte potrivite*, Prefață și bibliografie de Gheorghe Grigurcu, Editura Minerva, București, 1977
2. Banuș, Maria, *Poezii*, Editura Minerva, București, 1971
3. Blaga, Lucian, *În marea trecere*, Traducere și Cuvânt înainte de Darie Novăceanu, Prefață de Edgar Papu, Editura Minerva, București, 1972
4. Blaga, Lucian, *Poemele luminii*, Colecția Manuscriptum, Ediție bibliofilă îngrijită de Alexandru Condeescu, Editura Muzeului Literaturii române, București, 1995
5. Codreanu, Mihai, *Diafane*, Editura Tipografia H. Goldner, Iași, 1901
6. Codreanu, Mihai, *Turnul de Fildes*, Ediția I, Editura Cartea Românească, București, 1929
7. Coșbuc, George, *Fire de tort * Ziarul unui pierde-vară*, Editura Erc Press, București, 2009
8. Doinaș, Ștefan Aug., *Poezia Ninei Cassian* în *Contemporanul*, Anul 25, nr. 5, 29 ianuarie 1971
9. Andreevski, Petre, *Timpul lui Nichita Stănescu* în *Contemporanul*, nr. 39, 24 septembrie 1982
10. Codreanu, Theodor, *Cezar Ivănescu și postmodernismul* în *Contemporanul*, nr. 6, Anul 23, 1 iunie 2012
11. Codreanu, Theodor, *Adrian Dinu Rachieru: o istorie a poeziei basarabene* în *Contemporanul*, nr. 10, anul 30, 1 octombrie 2019
12. Eminescu, Mihai, *Poezii*, volumul I, Editura Erc Press, București, 2009
13. Niculescu, Ionuț, *Personajul istoric între document și ficțiune*, în *Teatrul*, nr. 12, Anul 29, 1 decembrie 1984
14. Cojocariu, Venera, Cimpoi, Mihai – *Lucian Blaga, Paradisiacul, luciferic, mioriticul*, în *Ateneu*, Anul 34, nr. 11, 1 octombrie 1997
15. *Opinia*, decembrie, 1936, nr. 8911, 16 decembrie 1936
16. *Opinia*, decembrie, 1936, nr. 8920, 29 decembrie 1936
17. *Opinia*, decembrie 1936 (Anul 32, nr. 8898-8922)1936-12-29 / nr. 8920

18. *Opinia*, februarie 1937 (Anul 33, nr. 8948-8971)1937-02-04 / nr. 8950
19. *Opinia*, aprilie 1937 (Anul 33, nr. 8998-9022)1937-04-21 / nr. 9015
20. *Opinia*, iunie 1937 (Anul 33, nr. 9046-9069)1937-06-03 / nr. 9048
21. *Opinia*, ianuarie 1938 (Anul 34, nr. 9225-9247)1938-01-12 / nr. 9232
22. Scarlat, Mircea, *Ion Barbu – poezie și deziderat*, Editura Albatros, București, 1988
23. *Sfânta Scriptură*, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutul biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988

G. Sitografii

1. Bucur, Marin, *Dicționar de istorie literară contemporană*, în *Luceafărul*, Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., Anul VI, Nr. 22, 26 octombrie, 1963 - http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/luceafarul/1963/10/luceafarul_1963_10_22.pdf
2. Călugăru, Alice, *Ploaia* - <https://poetii-nostri.ro/alice-calugaru-ploaia-poezie-id-2665/>
3. Ciopraga, Constantin, *Instinctul migrației: Alice Călugăru*, în *Cronica*, Săptămânal Politic-Social-Cultural, Anul IV, nr. 8 (159), 22.II..1969 - http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/cronica/1969/02/cronica_1969_02_8.pdf
4. Cioran, Emil, *Schimbarea la față a României*, Editura Humanitas, București, 1990 - https://www.academia.edu/12240998/Emil_Cioran_Schimbarea_la_fata_a_Romaniei
5. Codreanu, Mihai, *Către poeți* - <https://poetii-nostri.ro/mihai-codreanu-catre-poeti-poezie-id-49653/>
6. Codreanu, Mihai, *Glasul neamului* - <https://poetii-nostri.ro/mihai-codreanu-glasul-neamului-poezie-id-42264/>
7. Codreanu, Mihai, *Unui critic* - <https://poetii-nostri.ro/mihai-codreanu-unui-critic-poezie-id-42274/>
8. *Dicționar de motive și simboluri literare* - <https://www.scribd.com/doc/25222159/Dictionar-de-Motive-Si-Simboluri-Literare>
9. Drăgoi, Gabriela, *Începuturile poetice ale lui Mihai Codreanu* - <http://alil.academiaromana-is.ro/wp-content/uploads/2012/04/%C3%8ENCEPUTURILE-POETICE-ALE-LUI-MIHAI-CODREANU.pdf>
10. Grenz, J. Stanley, Guretzki, David, Nordling, FeeCherith, *Dicționar de termeni teologici* în traducerea lui Emanuel Conțac, Editura Logos, Cluj, 2005 - https://www.academia.edu/33792742/TERMENI_TEOLOGICI_SERIA_COMPACT_Editura_LOGOS
11. *Poezia socială* - <http://ebooks.unibuc.ro/CLASSICA/eminescu/cap9.pdf>
12. Vanca, Radu, *Biografism, Confesiune, individualitate. Poezia între psihocritică și sociopoetică* în *Transilvania* 3/ 2014 - https://grants.ulbsibiu.ro/wsa/data/III.6_Vancu_Transilvania_3_2014.pdf

